

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

**PRIMERJALNA ANALIZA TELEKOMUNIKACIJSKEGA
TRGA V SLOVENIJI IN EVROPSKI UNIJI**

Ljubljana, julij 2003

MATEJA PERUŠEK

Študentka Mateja Perušek izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr.Hrovatin Nevenke, in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne_____.

Podpis

KAZALO

UVOD	1
1 OPREDELITEV TELEKOMUNIKACIJ.....	3
1.1 OPREDELITEV LOČNICE MED TELEKOMUNIKACIJSKIMI OMREŽJI IN STORITVAMI.....	4
1.2 RAZVOJ TELEKOMUNIKACIJSKIH OMREŽIJ IN STORITEV	6
1.3 OPREDELITEV FIKSNEGA OMREŽJA	6
1.4 STRUKTURA TRGA TELEKOMUNIKACIJ.....	7
1.4.1 <i>Opredelitev monopola</i>	<i>7</i>
1.4.2 <i>Vzroki za nastanek monopola.....</i>	<i>8</i>
1.4.3 <i>Pozitivne in negativne posledice monopola.....</i>	<i>10</i>
1.4.4 <i>Monopol ali konkurenca na telekomunikacijskem trgu.....</i>	<i>10</i>
1.4.5 <i>Zmanjševanje vloge monopola v telekomunikacijah</i>	<i>11</i>
1.5 NOVI TIPI OPERATERJEV IN DINAMIKA TRGA.....	12
2 PRIMERJAVA RAZVITOSTI TELEKOMUNIKACIJ MED DRŽAVAMI EU IN SLOVENIJO	13
2.1 ŠTEVILO TELEFONSKIH PRIKLJUČKOV NA 100 PREBIVALCEV	14
2.2 MEDNARODNA PRIMERJAVA CEN TELEKOMUNIKACIJSKIH STORITEV	15
2.2.1 <i>Primerjava cen storitev v fiksni (stacionarni) omrežju</i>	<i>15</i>
2.2.2 <i>Priključnina za analogni telefonski priključek.....</i>	<i>16</i>
2.2.3 <i>Mesečna naročnina za klasični telefonski priključek.....</i>	<i>17</i>
2.2.4 <i>Primerjava cen za triminutni lokalni pogovor</i>	<i>17</i>
2.2.5 <i>Primerjava cen triminutnega mednarodnega pogovora v najbližjo evropsko državo</i>	<i>18</i>
2.2.6 <i>Primerjava cen triminutnega mednarodnega pogovora v najbolj oddaljeno evropsko državo.....</i>	<i>19</i>
2.2.7 <i>Primerjava cen triminutnega mednarodnega pogovora iz določene države v ZDA.....</i>	<i>20</i>
2.3 UGOTOVITVE O CENAH V FIKSNEM OMREŽJU	21
2.4 MEDOMREŽNO POVEZOVANJE	22
2.4.1 <i>Primerjava cen minute medomrežnega povezovanja</i>	<i>24</i>
2.5 ZAKUPLJENI VODI	25
2.6 ŠTEVILČENJE	27
2.6.1 <i>Prenosljivost telefonskih števil</i>	<i>27</i>
2.6.2 <i>Izbira in predizbira operaterja.....</i>	<i>29</i>
3 MEDNARODNA PRIMERJAVA TELEKOMUNIKACIJSKEGA TRGA.....	31

3.1 PREGLED BISTVENIH ZNAČILNOSTI TELEKOMUNIKACIJSKEGA SEKTORJA FIKSNE GOVORNE TELEFONIJE V IZBRANIH DRŽAVAH EU	33
3.1.1 <i>Velika Britanija</i>	33
3.1.2 <i>Francija</i>	35
3.1.3 <i>Nemčija</i>	36
3.1.4 <i>Grčija</i>	37
3.1.5 <i>Slovenija</i>	39
3.2 DELEŽ JAVNEGA LASTNIŠTVA DOMINANTNEGA OPERATERJA	42
4. SKLEP	43
5. LITERATURA	46
6. VIRI	47
PRILOGE	

SEZNAM SLIK

SLIKA 1: ŠTEVILO TELEFONSKIH PRIKLJUČKOV NA 100 PREBIVALCEV V IZBRANIH DRŽAVAH ZA LETI 1998 IN 2001	14
SLIKA 2: PRIKLJUČNA TAKSA ZA TELEFONSKI PRIKLJUČEK V FIKSNEM OMREŽJU V EVRIH LETA 2001.....	16
SLIKA 3: MESEČNA NAROČNINA ZA ANALOGNI TELEFONSKI PRIKLJUČEK V DOLOČENI DRŽAVI, IZRAŽENA V EVRIH AVGUSTA 2002	17
SLIKA 4: CENA TRIMINUTNEGA LOKALNEGA POGOVORA V DOLOČENI DRŽAVI V ČASU REDNE TARIFE, IZRAŽENA V EVROCENTIH AVGUSTA 2002	18
SLIKA 5: CENA TRIMINUTNEGA MEDNARODNEGA POGOVORA V NAJBLIŽJO EVROPSKO DRŽAVO V EVRIH AVGUSTA 2002.....	19
SLIKA 6: CENA TRIMINUTNEGA MEDNARODNEGA POGOVORA V NAJBOLJ ODDALJENO EVROPSKO DRŽAVO V EVRIH AVGUSTA 2002	20
SLIKA 7: CENA TRIMINUTNEGA MEDNARODNEGA POGOVORA IZ DOLOČENE DRŽAVE V ZDA V ČASU REDNE TARIFE AVGUSTA 2002	21
SLIKA 8: CENE MEDOMREŽNEGA POVEZOVANJA DRŽAV ČLANIC EU IN SLOVENIJE V EVROCENTIH NA MINUTO LETA 2002.....	25
SLIKA 10: ODSOTOK GEOGRAFSKIH ŠTEVILK, KI JE DODELJEN DOMINANTNIM OPERATERJEM IN NOVIM OPERATERJEM	28
SLIKA 11: ODSOTOK NEGEOGRAFSKIH ŠTEVILK, KI JE DODELJEN DOMINANTNIM OPERATERJEM IN NOVIM OPERATERJEM	28
SLIKA 12: ŠTEVILO ALTERNATIVNIH OPERATERJEV, KI ZAGOTAVLJAJO IZBIRO OPERATERJA ZA STORITVE FIKSNE TELEFONIJE.....	30
SLIKA 13: ŠTEVILO ALTERNATIVNIH OPERATERJEV, KI ZAGOTAVLJAJO PREDIZBIRO OPERATERJA ZA STORITVE FIKSNE TELEFONIJE.....	30
SLIKA 14: TRŽNI DELEŽ NACIONALNEGA OPERATERJA PO LETIH.....	34
SLIKA 15: VELIKOST TRŽNIH DELEŽEV PO POSAMEZNIH OPERATERJIH FIKSNE GOVORNE TELEFONIJE ZA LOKALNI, NACIONALNI IN MEDNARODNI POGOVOR V PRVI ČETRINI LETA 2002 IN 2003.....	34
SLIKA 16: TRŽNI DELEŽ NACIONALNEGA OPERATERJA PO LETIH.....	36
SLIKA 17: TRŽNI DELEŽ DOMINANTNEGA OPERATERJA PO LETIH V ODSOTOKIH.....	37
SLIKA 18: TRŽNI DELEŽ NACIONALNEGA OPERATERJA PO LETIH.....	38

SLIKA 19: DELEŽ JAVNEGA LASTNIŠTVA NACIONALNIH OPERATERJEV V LETU 2002 PO POSAMEZNIH DRŽAVAH	42
---	----

SEZNAM TABEL V PRILOGI

TABELA 1: ŠTEVILO FIKSNIH TELEFONSKIH PRIKLJUČKOV NA 100 PREBIVALCEV PO POSAMEZNIH DRŽAVAH V LETU 2001	1
TABELA 2: PRIKLJUČNINA ZA ANALOGNI TELEFONSKI PRIKLJUČEK V DOLOČENI DRŽAVI, IZRAŽENA V EVRIH, LETA 2001	2
TABELA 3: MESEČNA NAROČNINA Z DDV V DOLOČENI DRŽAVI ZA ANALOGNI TELEFONSKI PRIKLJUČEK V EVRIH AVGUSTA 2002	3
TABELA 4: CENA TRIMINUTNEGA LOKALNEGA IN MEDNARODNEGA POGOVORA V DOLOČENIH DRŽAVAH V REDNI TARIFI V EVRIH AVGUSTA 2002 4	
TABELA 5: CENA MEDOMREŽNEGA POVEZOVANJA DRŽAV EU IN SLOVENIJE V EVROCENTIH NA MINUTO LETA 2002	5
TABELA 6: CENA MESEČNE ZAKUPNINE ZA 2MBIT/S IN 34 MBIT/S ZA RAZDALJO NAD 5 KM V EVRIH LETA 2002	6
TABELA 7: OCENJENO ŠTEVILO ALTERNATIVNIH OPERATERJEV, KI UPORABLJAJO IZBIRO OPERATERJA ZA ZAGOTAVLJANJE FIKSNE TELEFONIJE, LETA 2002	7
TABELA 8: OCENJENO ŠTEVILO ALTERNATIVNIH OPERATERJEV, KI UPORABLJAJO PREDIZBIRO OPERATERJA ZA ZAGOTAVLJANJE FIKSNE TELEFONIJE, LETA 2002	8
TABELA 9: ODSOTOK GEOGRAFSKIH ŠTEVILK, DODELJENIH DOMINANTNIM OPERATERJEM IN NOVIM OPERATERJEM, LETA 2002	9
TABELA 10: ODSOTOK NEGEOGRAFSKIH ŠTEVILK, DODELJENIH DOMINANTNIM OPERATERJEM IN NOVIM OPERATERJEM, LETA 2002	10
TABELA 11: SKUPNO ŠTEVILO PRENESENIH ŠTEVILK	11
TABELA 12: TRŽNI DELEŽ NACIONALNEGA OPERATERJA PO LETIH V VELIKI BRITANIJI	11
TABELA 13: TRŽNI DELEŽ NACIONALNEGA OPERATERJA PO LETIH V FRANCIJI	12
TABELA 14: TRŽNI DELEŽ NACIONALNEGA OPERATERJA PO LETIH V NEMČIJI	12
TABELA 15: TRŽNI DELEŽ NACIONALNEGA OPERATERJA PO LETIH V GRČIJI	13
TABELA 16: DELEŽ JAVNEGA LASTNIŠTVA DOMINANTNEGA NACIONALNEGA TELEKOMUNIKACIJSKEGA OPERATERJA PO POSAMEZNIH DRŽAVAH V LETU 2002	13

UVOD

Telekomunikacije so danes ena izmed najpomembnejših in hitro rastočih področij gospodarstva, saj so dobro razvite telekomunikacije pogoj za učinkovito delovanje gospodarstva, javnega sektorja in uprave, povečanje konkurenčnosti gospodarstva, njegov nadaljnji razvoj ter vključevanje v mednarodne procese.

V preteklosti so telekomunikacije veljale za monopolno, od države regulirano področje. Telekomunikaški trg je bil obravnavan kot naravni monopol, ki je nastal zaradi ekonomije obsega, saj bi se v nasprotnem primeru potencialni konkurenti srečevali z ogromnimi vstopnimi nepovratnimi stroški, ki jih ne bi bilo mogoče pokriti. Zaradi tega prost vstop na trg ne bi bil mogoč. Kljub temu pa je razvoj nove tehnologije na področju telekomunikacij močno spremenil poglede na to panogo, saj je pričela izgubljati svoj monopolni značaj zaradi raznolikosti ponudbe storitev, ki so jih začeli ponujati na trgu. Tako je prišlo do ideje o odprtju celotnega trga telekomunikacij konkurenci. Že v 90-ih letih se je v večini razvitih držav začela liberalizacija in privatizacija telekomunikacij.

Področje telekomunikaških storitev je bilo v Republiki Sloveniji od samega začetka razvoja monopolno urejeno in regulirano, predvsem zaradi visokih stroškov izgradnje in vzdrževanja infrastrukture, saj vlaganje v razvoj lokalnih omrežij dolgoročno ni smiselno, ker omejeni lokalni trgi ne omogočajo doseganja ekonomije obsega in s tem velikih prihrankov. Prav zaradi tega so postale mobilne brezžične telekomunikacije nepogrešljiv del našega vsakdanjega življenja, saj zaradi mobilnosti telefonskih aparatov in neodvisnosti od fiksnega omrežja poenostavljajo funkcijo komuniciranja in omogočajo povečanje učinkovitosti tako v poslovnem kot tudi v zasebnem življenju. V preteklosti so bile telekomunikacije za prenos govora ločene od sistema za prenos podatkov in slike. Danes ta meja vse bolj izgineva in s prihodom novih generacij mobilnih sistemov prenos tako govora kot slike že poteka prek integriranih mobilnih telekomunikaških omrežij.

Namen diplomskega dela je prikaz rezultatov primerjalne analize telekomunikaškega trga v fiksni telefoniji v Sloveniji in Evropski uniji. Ob pregledu stanja telekomunikaške infrastrukture so najpomembnejši podatki o številu telefonskih priključkov na 100 prebivalcev, ki je eden izmed osnovnih pokazateljev gospodarskega razvoja. Za primerjalno analizo so prav tako pomembne cene storitev tako lokalnih kot mednarodnih pogovorov, cene medomrežnega povezovanja, možnost prenosljivosti številok med posameznimi operaterji ter možnost izbire in predizbire operaterja, saj je dolžnost operaterja s pomembno tržno močjo zagotoviti, da vsak naročnik prosto izbira operaterja za medkrajevne in mednarodne klice.

V prvem delu diplomskega dela so tako teoretično opredeljeni pojmi telekomunikacij, telekomunikaških storitev in omrežij ter njihov nadaljnji razvoj. Prvo poglavje opisuje

trg in značilnost trga, še posebej se osredotoči na naravni monopol, njegov nastanek, posledice ter zmanjševanje njegove vloge v telekomunikacijah.

Drugo poglavje predstavlja jedro diplomskega dela. V njem je predstavljena mednarodna primerjava razvitosti telekomunikacijskega trga ter mednarodna primerjava cen telekomunikacijskih storitev med državami EU in Slovenijo. Poglavje se nadaljuje s primerjavo cen medomrežnega povezovanja ter možnostjo prenosljivosti števil in izbire oziroma predizbire operaterja.

Tretje poglavje vsebuje mednarodno primerjavo telekomunikacijskega trga in pregled bistvenih značilnosti telekomunikacijskega sektorja v izbranih državah ter predstavitev tržnih deležev posameznih nacionalnih operaterjev v obdobju 1997–2001. Sledi sklep, v katerem so predstavljene osnovne ugotovitve.

1 OPREDELITEV TELEKOMUNIKACIJ

Telekomunikacije so del gospodarske infrastrukture in eden od osnovnih pogojev za ekonomski razvoj. Po Zakonu o telekomunikacijah (Uradni list RS, št. 35/97) pomenijo telekomunikacije vsak prenos, oddajanje, prenašanje, sprejemanje in usmerjanje vseh vrst sporočil v obliki signalov, glasu, zvokov ali slike s primernimi tehničnimi sredstvi. To pomeni, da je glavni namen telekomunikacij prenos informacij med oddaljenima lokacijama.

Celoten sistem prenašanja informacij v okviru obstoječih telekomunikacijskih sistemov lahko razdelimo v več skupin. Glede na čas, v katerem so nastale, lahko v prvo skupino uvrstimo prenos govora, kamor sodita telefon in klicne naprave. V drugo skupino sodi prenos besedil, kamor uvrščamo telegraf in teleks ter nenazadnje sledi prenos slik, kamor uvrščamo telefaks, teleks in videotekst. V novejši dobi pa se je uveljavil prenos podatkov, kamor sodijo elektronska pošta, lokalne in javne mreže za prenos podatkov, na koncu pa so se vse tehnološke pridobitve pričele povezovati med seboj v integrirane sisteme, to pa so videotelefon, telekonferenčni sistemi, integrirane mreže, komunikacije preko satelitov itd. (Pižmoht, 2001, str. 2).

Telekomunikacijske storitve so storitve, ki se jih delno ali v celoti zagotavlja s prenosom in usmerjanjem signalov po telekomunikacijskih omrežjih (Uradni list RS, št. 35/97).

Poznamo širšo in ožjo delitev telekomunikacijskih storitev. Slednja opredeljuje več vrst storitev, in sicer fiksno govorno telefonijo, celularno telefonijo, ISDN, storitve z dodano vrednostjo, zakupljene vode, naročniške centrale, storitve VSAT, avtomatsko ponovljeni klic itd. Od navedenih v diplomskem delu obravnavam predvsem fiksno govorno telefonijo, ki predstavlja storitev prenosa govora z analogno in digitalno tehnologijo z uporabo telefonskih aparatov in preko telefonskih central ter telefonskega omrežja. V to vrsto storitev lahko prištevamo tudi pisne komunikacije, kot so teleks, telegraf in telefaks¹. V širšem smislu pa delimo telekomunikacijske storitve na primarno storitev² in storitev z dodano vrednostjo³ (Pižmoht, 2001, str. 3).

Telekomunikacijska dejavnost postaja v informacijski družbi najučinkovitejši dejavnik za pospeševanje gospodarske rasti. Je del družbene in gospodarske infrastrukture, ki omogoča povezovanje subjektov v gospodarskem in družbenem življenju. Za dejavnosti družbene

¹ Telefaks omogoča kopiranje besedil, načrtov in podobnega na daljavo, in sicer tako, da naprava besedilo ali sliko spremeni v analogni zapis, ki ga po omrežju pošlje na nek naslov, tam pa ga druga naprava sprejme in prevede nazaj v besedilo oz. sliko.

² Primarna storitev je javna govorna telefonija.

³ Med storitve z dodano vrednostjo uvrščamo izmenjave in prenose podatkov, zagotavljanje informacij uporabnikom ter številne dejavnosti, ki predstavljajo bodisi nove načine dostopa do omrežij in z njimi povezane storitve bodisi naprednejšo funkcionalnost.

infrastrukture je značilno, da v preteklosti nikoli niso imele pravega trga. To je področje, ki ga je država obvladovala z državnim reguliranjem in načrtovanjem in kjer je bila vloga države in njenih mehanizmov praktično nenadomestljiva.

Pomen telekomunikacij v sodobni družbi je nesporen, saj drži dejstvo, da razvite telekomunikacije postajajo jedro nastajajočega svetovnega gospodarstva in informacijske družbe (Sočan, 1997). Razvite telekomunikacije prispevajo k povečani družbeni blaginji preko vsaj treh skupin koristi. V prvo skupino uvrščamo družbene koristi, kot so možnost hitrejšega odzivanja na posledice naravnih nesreč, zmanjševanje izoliranosti oddaljenih področij, boljše tržne informacije pri povpraševanju in ponudbi, razširjanje trgov na večja geografska območja itd. V drugo skupino koristi lahko uvrstimo finančno korist, ki se kaže v neposrednem zmanjšanju stroškov zaradi uporabe v mreže povezanih računalnikov, boljše finančne kontrole in boljše izrabe resursov podjetja. Ekološke koristi pa predstavljajo tretjo skupino posrednih vplivov razvitih telekomunikacij. Izhajajo iz manjše potrošnje goriv zaradi trenda dela na domu, prav tako je manjša potreba po papirnih dokumentih zaradi možnosti pošiljanja podatkov med računalniki (Pižmoht, 2001, str. 2).

1.1 Opredelitev ločnice med telekomunikacijskimi omrežji in storitvami

Obstoječa telekomunikacijska omrežja za različne telekomunikacijske storitve so se v preteklosti razvijala ločeno ali samo rahlo povezano. Zaradi tehničnih, tehnoloških, razvojnih in ekonomskih razlogov so bila zelo specializirana, neprilagodljiva za hitro uvajanje novih storitev in hitre odzive na tržne razmere, težko povezljiva in uporabljiva ter draga. To pomeni, da so bili za različne storitve potrebni posebni terminali, posebna omrežja. Tako so za različne storitve obstajali različni načini poimenovanja, naslavljanja, zaračunavanja in plačevanja storitev ter različna administracija. Prihod tehnologije interneta TPC/IP⁴ je to raznolikost tehnologij združil v en lijak, ki se imenuje protokol IP. Internet je medmrežje, ki s svojimi storitvami navzven deluje kot enotno računalniško omrežje ne glede na spodaj ležečo prenosno infrastrukturo, zaradi česar ga zelo pogosto imenujemo omrežje omrežij. Najpogostejša lastnost protokolov TPC/IP je ta, da prenos podatkov in storitve uporabnikom lahko tečejo po najrazličnejših telekomunikacijskih omrežjih, ki zagotavljajo fizični prenos podatkov, signalov in informacij, in sicer na:

- telefonskem,
- kabelskem,
- optičnem,
- brezžičnem, radijskem in televizijskem omrežju,
- omrežju mobilne telefonije,
- satelitskem omrežju itd.

⁴ Transmission Control Protocol/Internet Protocol.

Navedena omrežja predstavljajo temelj razvoja informacijske družbe in so znana pod imenom informacijska infrastruktura, ki pomeni združevanje med klasičnim telefonskim in podatkovnim svetom ter svetom radia in televizije, tako pri uporabi in tehniki kot tudi pri trženju. Ta evolucija pa pomeni približevanje oziroma konvergenco omrežij in integracijo storitev. Tudi napovedi o prihodnjem informacijskem okolju so enotne v tem, da bosta zanj značilni raznolikost in konkurenca med različnimi storitvami, ki jih bodo ponujala različna prenosna omrežja.

Dejavnost telekomunikacij se tako deli na operacije telekomunikacijskega omrežja in na ponudbo storitev. Mrežni operaterji omogočajo povezave med telefonskimi centralami, prek katerih se opravljajo komunikacije v različnih oblikah med eno in drugo točko. Ponudniki storitev pa uporabljajo možnost komuniciranja za ponudbo različnih telekomunikacijskih storitev končnim uporabnikom. Seveda pa lahko oboje izvaja eno podjetje. To pomeni, da je glavna razlika med operacijami omrežja in ponudbo storitev, da ponudba storitev ne zahteva velikega obsega investicijskega kapitala. Da bi se zaščitile investicijske spodbude, je zaželeno ex-ante regulativna politika na področju operacij omrežja, saj so le-te bolj ranljive na ex-post regulativno politiko kot ponudba storitev (Žižmond, 1999, str. 15).

Telekomunikacijska omrežja se uvrščajo med največje dejavnosti na svetu, saj ustvarijo okoli 2–3 % nacionalnega proizvoda. Operaterji, podjetja, ki imajo v lasti omrežja, so ena izmed največjih podjetij v posamezni državi. Upravljanje telekomunikacijskih omrežij zahteva fleksibilnost in poglobljeno znanje, ki pa ju na vladni ravni primanjkuje (Wheatley, 1999, str. 2).

Svetovni trg telekomunikacijskih storitev narašča predvsem zaradi novih fiksnih naročniških linij, večje pogostosti klicanja in mobilnih storitev, medtem ko cene storitev realno padajo. Kljub vsemu pa letna realizacija trga raste po povprečni letni stopnji vsaj 10 % (Wheatley, 1999, str. 59).

Glede na vrste storitev bi lahko panogo telekomunikacij razdelili v štiri sektorje, in sicer:

- operacije fiksnega krajevnega omrežja,
- operacije mobilnega krajevnega omrežja,
- operacije medkrajevnega in mednarodnega omrežja in
- na ponudbo storitev, ki so kombinacija naštetih omrežij.

1.2 Razvoj telekomunikacijskih omrežij in storitev ⁵

Telekomunikacijski trg se močno spreminja z liberalizacijo telekomunikacij, z njihovim zblízevanjem, s pojavom novih storitev itd. Zato lahko v prihodnosti pričakujemo raznolikost storitev, ponujenih preko različnih omrežij in različnih obratovalcev in konkurence med njimi. Spremenila se bo tudi sedanja enotna zgradba omrežij, saj bo nastalo več vzporednih omrežij, ki bodo na različnih ravneh povezana in bodo omogočala medsebojno prehajanje sporočil in s tem tudi medsebojno komuniciranje med naročniki teh omrežij. Največ različnih omrežij in obratovalcev storitev je na mednarodnih zvezah, nekoliko manj na medkrajevnih relacijah, najmanj pa na lokalni ravni. Na krajevni ravni prevladujejo tri obstoječa omrežja:

- fiksno telefonsko omrežje,
- mobilno omrežje,
- omrežje CaTV.

Vsako izmed omenjenih omrežij je bilo prvotno zasnovano samo za eno vrsto storitev, vendar se sedaj razvijajo in izpopolnjujejo za opravljanje katere koli storitve z namenom prevzeti čim več prometa drugim omrežjem. Storitve bodo tako precej neodvisne od infrastrukture, to pa nadalje pomeni raznolikost storitev, ponujenih preko različnih omrežij, in različnih obratovalcev ter konkurence med njimi. Tako lahko pričakujemo pojav malih telekomunikacijskih obratovalcev, ki bodo specializirani ter bodo zapolnjevali posamezne tržne niše in tako bogatili ponudbo na telekomunikacijskem trgu. V tem konkurenčnem okolju bo kakovost storitev določal trg.

Po ocenah naj bi se najhitreje razvijalo mobilno omrežje, ki pa ne bo moglo izpodriniti fiksnega telefonskega omrežja in omrežja CaTV. Prav tako bo pomembno vlogo pri nadaljnjem razvoju odigral internet, ki bo imel vpliv tako na omrežje kot na storitve. Zato lahko v tem delu zaključimo, da bodo gonilo prihodnjega razvoja prav gotovo tehnika in storitve.

1.3 Opredelitev fiksnega omrežja

Najprej je bilo fiksno omrežje namenjeno le telefonskim in telegrafskim storitvam. Z razvojem telekomunikacij pa se to omrežje prilagaja in postaja podlaga za večino telekomunikacijskih storitev, saj ga je mogoče s manjšimi dopolnitvami prilagoditi drugim vrstam telekomunikacijskih storitev.

⁵ Povzeto po Predlogu nacionalnega programa razvoja telekomunikacij, Poročevalec, št. 8, 9. februar 2000, str. 48–50.

Klasična telefonija se je v zadnjih letih zelo spremenila. Uporabniku so sedaj poleg prenosa govora na voljo še številne dodatne storitve: od tonske izbire do čakajočega klica, preusmeritve pogovorov na drugo številko itd. Z dodatnimi možnostmi se razširja uporabnost telefonskega priključka, ki omogoča številne uporabne rešitve, kot so telebančništvo, razne informacije, rezervacije. Vse to pa za uporabnika pomeni udobnejšo uporabo terminalske opreme oziroma komunikacijo z drugimi.

Razvoj fiksnega omrežja lahko primerjamo s številom telefonskih priključkov na 100 prebivalcev. V prihodnosti lahko pričakujemo padec stopnje rasti gostote telefonskih priključkov zaradi predvidene liberalizacije telekomunikacij, predvidenih nižjih cen, vključevanja v evropske integracije, vpliva interneta ter večanja vloge mobilnih telekomunikacij.

Krajevna omrežja se bodo vedno bolj gradila z optičnimi vlakni (kabli) zaradi vse večje uporabe terminalske opreme, ki zahteva večjo frekvenčno širino prenosnega pasu. V prvi fazi se bodo gradila omrežja do poslovnih uporabnikov in večjih strnjenih stanovanjskih uporabnikov, v naslednji fazi pa do vsakega uporabnika.

Zaradi množične uporabe internetnih in multimedijskih storitev se bo hitro povečevala količina prenesenih sporočil preko medkrajevnega in mednarodnega omrežja, ki se gradi izključno z optičnimi vlakni.

1.4 Struktura trga telekomunikacij

Telekomunikacije so tipičen primer panoge, ki z razvojem postopno izgublja položaj naravnega monopola, kar potrjuje domnevo, da ohranjanje naravnega monopola na področju telekomunikacij ne bi bilo učinkovito. Zato je v nadaljevanju podana definicija monopola, naravnega monopola, vzroki za njihov nastanek ter posledice, ki nastanejo na trgu zaradi delovanja naravnega monopola.

1.4.1 Opredelitev monopola

Monopol je v teoriji opredeljen kot posebna oblika trga oziroma konkurence, za katero je značilno, da blago na trgu ponuja en sam prodajalec, po tem blagu pa povprašuje veliko kupcev. Za monopol je značilno tudi to, da za blago, ki ga ponuja prodajalec na trgu, ni nadomestkov (Tajnikar, 1993, str. 207).

Koncept naravnega monopola je, da se tehnologija določenih panog oziroma značilnosti njenih storitev takšne, da so porabniki deležni najnižjih stroškov oziroma največjih neto koristi le, če deluje eno samo podjetje v panogi (Kahn, 1993).

Aktivnost, ki je označena za naravni monopol, naj bi torej najbolj stroškovno učinkovito izvajalo eno samo podjetje. Naravni monopol z vidika stroškov obstaja na področju operacij fiksnega krajevnega omrežja in je znan kot krajevna zanka (»local loop«)⁶. Operaterju je namreč zaradi porazdelitve stroškov med več uporabnikov in zaradi boljše izkoriščenosti omrežja ceneje zgraditi lokalno omrežje, ki povezuje npr. 1000 gospodinjstev in podjetij kot pa samo 100 (Žižmond, 1999, str. 15).

Z razpravo o naravnem monopolu je povezan obstoj visokih stalnih stroškov povezave med fiksnim in mobilnim omrežjem. Če je uporabnik priključen na določeno (fiksno ali mobilno) omrežje 1, ima to omrežje monopolni položaj v smislu dostopa drugih do tega uporabnika. Uporabniki omrežja 2 morajo pridobiti dostop do krajevne zanke omrežja 1, če želijo komunicirati z uporabniki tega omrežja. Tako ima sektor operacij krajevnega omrežja posebno značilnost, da naraščajoče število med seboj konkurirajočih podjetij oziroma operaterjev ne spremeni monopolnega položaja krajevnega omrežja. Zato igra regulacija pomembno vlogo pri načrtovanju bodočega razvoja telekomunikacijske panoge (Žižmond, 1999, str. 16).

Tipične karakteristike naravnega monopola so (Newbery, 2000, str. 28):

- ekonomija obsega,
- kapitalno intenzivna proizvodnja,
- nezmožnost uskladiščenja fluktujočega povpraševanja,
- lokalna posebnost pri ustvarjanju lokalnih dohodkov,
- nujnost ali bistvenost za družbo,
- neposredna povezava do uporabnikov.

1.4.2 Vzroki za nastanek monopola

Vzroki za nastanek monopola so različni, vsem pa je skupno to, da onemogočajo vstop v dejavnost, v kateri je ponudnik monopolist. Ovire za vstop v dejavnost onemogočajo, da bi se pojavil ponudnik, ki bi proizvajal enak proizvod kot monopolist in ta proizvod prodajal po enakih ponudbenih cenah (Bošnjak, 2000, str. 20). Poznamo dve vrsti ovir za vstop, in sicer tehnične in pravne (Tajnikar, 1993, str. 209).

Ekonomija obsega je ena od tehničnih ovir in pomeni, da dolgoročna krivulja stroškov pada na zelo širokem intervalu produkcije in lahko zelo majhno število podjetij proizvede toliko, da pokrijejo vse potrebe trga. Druga vrsta tehničnih ovir za vstop izvira iz določenega monopola nad posebnimi znanji in proizvodnimi tehnikami, ki niso dostopne

⁶ Po zakonu o telekomunikacijah krajevna zanka pomeni fizični vod iz bakrenih posukanih parov, ki povezuje omrežno priključno točko pri naročniku z glavnim razdelilnim okvirom ali drugo primerljivo opremo v fiksnem javnem telefonskem omrežju.

drugim podjetjem, kar pomeni, da lahko proizvedejo izdelke, ki jih druga podjetja ne morejo.

Ovire so lahko tudi pravne; ustvari jih država v določenih primerih. Država dovoli poslovanje v neki panogi le določenim podjetjem, ki jim podeli licenco ali koncesijo, ter si tako pridobi nad proizvajalcem določeno obliko nadzora. Patenti pa onemogočajo nastanek proizvojenj enakega blaga ali blaga, ki bi lahko postalo bližnji substitut.

Lahko pride tudi do ovire pri inputih, pri čemer je mišljeno, da imajo uveljavljena podjetja veliko lažji dostop do surovin, ki jih morda celo sama obvladujejo, in do finančnih virov, saj imajo pri najemanju kreditov višjo boniteto. Tudi lojalnost blagovni znamki je lahko huda ovira, saj si uveljavljena podjetja s tradicijo ustvarijo krog lojalnih kupcev, zaradi česar se novo podjetje v panogi le stežka obdrži, saj mora investirati ogromne zneske v svojo promocijo.

Sposobnost ponudnikov, da vplivajo na tržno ceno na dolgi in kratki rok, se lahko še poveča in ohranja z ovirami za vstop ter obstoječim na trgu prepreči izstop. V telekomunikacijah je namreč veliko vloženih sredstev dolgoročnih, ki jih tudi na dolgi rok zaradi njihove posebnosti ni lahko odprodati (Andolšek, 2002, str. 14).

Poleg tehničnih in političnih vzrokov obstajajo še ovire za vstop in izstop iz panoge, ki jih izvajajo operaterji s prevladujočo tržno močjo. Ovire, ki jim je izpostavljen operater medkrajevnih klicev, ki želi izrabiti lokalnega monopolista za prenos klicev, so (Wheatley, 1999, str. 142):

- zavrnitev medomrežne povezave ali zagotovitev le-te pod diskriminacijskimi pogoji, ki ne temeljijo na stroških,
- zveznost medomrežnih elementov (operater mora kupiti elemente lokalne storitve, ki je ne potrebuje in ne želi kupiti),
- slabša kvaliteta v primerjavi s kvaliteto, ki jo uživa lokalni operater za svoje potrebe, in medomrežna povezava, zagotovljena na slabših točkah v omrežju,
- nezmožnost prenosa lokalne zanke z direktno povezavo, ampak le preko lokalne centrale,
- nediskriminacijski dostop do kanalov in pravic ni na razpolago (uporaba istih kanalov bo konkurentu dovolila sodelovanje v ekonomiji obsega njihovega lastnika, odvisno od tega, koliko se zaračuna za dostop),
- namestitev naprav v isti centrali ni dovoljena,
- diskriminacijski dostop do nujnih številok,
- diskriminacijski dostop do opreme, potrebne za usmerjanje in zaključitev klicev,
- ni prenosljivosti številok, tako da mora uporabnik spremeniti telefonsko številko, če zamenja operaterja,
- storitev ni na voljo za preprodajo.

1.4.3 Pozitivne in negativne posledice monopola

Monopol kot tržna struktura neke panoge ima tako pozitivne kot negativne učinke. Med slednje sodi zmanjšanje ekonomskih rezultatov, ker so resursi uporabljeni manj učinkovito, saj v primerjavi s popolno konkurenco proizvede manjše količine, ki se zato prodajajo po višji ceni. Slabo je to, da se proizvodov ne producira z najnižjimi možnimi stroški, poleg tega pa proizvodnja ni prilagojena preferencam potrošnikom. Monopol lahko povzroča nepravilno razdelitev, saj si za razliko od podjetij, ki nimajo monopolnega položaja, prisvoja ekstra profit. Prav tako pogosta je manjša dinamika tehničnega napredka, saj o tem odloča monopolist, ki zaradi svojega položaja ni prisiljen uvajati inovacij v taki meri kot podjetja na konkurenčnih trgih.

Vendar pa so v primeru monopola možni tudi pozitivni učinki, saj je zaradi finančne moči in nadzora trga možna hitrejša uvedba obsežnih inovacij, ni pa nujno. Zaradi večjega obsega proizvodnje in nadzora nad njo so možne ekonomije obsega v proizvodnji in inovacijah.

1.4.4 Monopol ali konkurenca na telekomunikacijskem trgu

V nadaljevanju bom povzela argumente za in proti monopolu na telekomunikacijskem trgu, saj je dejstvo, da se vedno več držav odloča za večjo ali manjšo stopnjo liberalizacije telekomunikacijskega trga.

Argumenti za vzpodbujanje večje konkurenčnosti na telekomunikacijskem trgu so (Kelley, 1996):

- večje vzpodbude za investiranje v sektor,
- nižje cene ob povečani konkurenčnosti,
- večja ponudba omrežij, raznolike storitve, ugodnejše cene,
- povečana odzivnost na zahteve potrošnikov,
- povečana inovativnost,
- podjetja, ki delujejo v konkurenčnih razmerah na domačih trgih, se lažje prilagodijo konkurenčnim razmeram na mednarodnih trgih,
- delno zmanjšanje bremena reguliranja za državni regulativni organ.

Konkurenca naj bi vodila k povezovanju in združevanju omrežij telekomunikacijskih in informacijskih storitev ter k večji inovativnosti. Poleg tega naj bi se povečala tudi kakovost storitev, znižale pa naj bi se cene telekomunikacijskih storitev (Gaberšček, 1996, str. 16).

Argumenti za ohranitev monopola v telekomunikacijah (Kelley, 1996):

- pozitivni učinki ekonomije obsega,
- lažja uporaba navzkrižnega subvencioniranja za doseg socialnih ciljev,

- večje število omrežij otežuje ustrezno medomrežno povezavo in lahko povzroči povečanje stroškov za uporabnike storitev,
- manjše so težave s pravico do dostopa in omejeno naravno dobrino, kot je radijski spekter,
- vrednost podjetij, ki so v lastništvu države, je ob morebitni privatizaciji večja,
- zavarovan domač trg lahko služi krepitvi položaja domačega operaterja v mednarodni konkurenci na tujih trgih.

1.4.5 Zmanjševanje vloge monopola v telekomunikacijah

Tržna struktura telekomunikacijskega trga se je v preteklosti večkrat spreminjala v smeri liberalizacije, kar je bila posledica tehnološkega razvoja na področju telekomunikacij. V razvoju telekomunikacij sta tako pomembna dva mejnika, ki sta delovala v smeri povečane deregulacije in liberalizacije sektorja.

Prvi mejnik predstavlja iznajdba telefona leta 1876, ki je zamajal tedanji monopolni položaj pošte in telegrafa. Delitev nacionalnih telefonskih sistemov na lokalne sisteme in sisteme na dolge razdalje je omogočila pojav neodvisnih lokalnih operaterjev, medtem pa je še vedno deloval en sam operater za storitve na dolge razdalje (Kmet, 2001, str. 12).

Kot drugi mejnik v razvoju telekomunikacij, ki je vplival na strukturo trga, pa se omenja obdobje digitalnih telekomunikacij. Pomemben je tehnološki napredek na področju telekomunikacij in informatike, saj je močno znižal stroške obdelave in prenosa informacij ter omogočil nastanek novih storitev in novih ponudnikov teh storitev, ki so začeli cenovno konkurirati obstoječim operaterjem. Prav tako je na zmanjševanje vloge monopola v telekomunikacijah vplivala znatna rast povpraševanja po boljših, cenejših in raznovrstnejših storitvah, saj so bili uporabniki vse bolj zahtevni, hkrati pa so se povečevale tudi potrebe po specializiranih storitvah, predvsem s strani velikih podjetij (Kmet, 2001, str. 12).

Iz omenjenega izhaja, da se zaradi hitrega tehnološkega razvoja na telekomunikacijskem trgu zmanjšujejo stroški – predvsem dolgoročni mejni stroški za storitve mednarodnih govornih in podatkovnih prenosov – in povečuje kvaliteta storitev. Vedno bolj so pomembni relativno cenejši optični kabli, ki imajo tudi veliko večjo kapaciteto kot bakreni kabli, poleg tega pa potrebujejo optični prenosi tudi do petkrat manj pogosto ojačitev signala.

V večini držav so bili še do nedavnega telekomunikacijski operaterji obravnavani kot naravni monopoli⁷. V zadnjem času pa je vse več zagovornikov ukinitve monopolnega položaja podjetij v telekomunikacijskem sektorju, saj menijo, da je prepričanje, da naj bi državni monopoli bolje poskrbeli za javni interes kot ustrezno regulirana privatna podjetja, zmotno. Prav zaradi tega so v celi vrsti držav začeli postopno privatizirati telekomunikacijski sektor, s čimer postopno v kratkem času posodobljajo tehnologijo in izboljšujejo raven storitev ter povečujejo dobičke. Poleg tega podjetja v majhnih državah niso omejena le na neučinkovito majhen obseg svojega omejenega trga. S tem pa odpade še en razlog za zaščito monopola, saj lahko svoj trg razširijo vsaj še na sosednje države (Bošnjak, 2000, str. 26).

Na podlagi razvoja tehnologije in obstoječega stanja lahko predvidevamo, da bo v prihodnosti večina lokalnih omrežij še vedno temeljila na običajnih kabljih, razen za velike uporabnike, ki bodo zaradi potreb po dodatnih storitvah uporabljali optične povezave. Uporaba brezžične tehnologije bo odvisna od posebnih pogojev v posamezni državi, kot so navade uporabnikov, politika zaračunavanja uporabe radijskega spektra, stroškov postavitve baznih postaj itd. Prav zaradi tega bo pomembno vlogo odigral regulator, ki mora zagotavljati pravilne vzpodbude in stopnjo konkurence s ciljem čim boljšega in čim cenejšega zadovoljevanja uporabnikovih potreb po telekomunikacijskih storitvah (Bošnjak, 2000, str. 26).

Bistvena pomanjkljivost podjetij, ki jih vodi država, je v tem, da ponavadi odlašajo z uvedbo boljših tehnologij. Državna podjetja ne poznajo vzpodbude, da se je treba z boljšim poslovanjem prebiti do dobička, zato si pozitivno poslovanje zagotavljajo s pritiski na državo in njene organe, naj sprejmejo ukrepe proti morebitnim konkurentom.

Iz navedenega lahko sklepamo, da je regulativa telekomunikacij nujna, vprašanje, ki se na tem mestu postavlja pa je, na kakšen način in kako podrobno določiti pogoje poslovanja podjetij ter kako dosednji monopolni način delovanja operaterjev v korist države in tudi prebivalcev usmeriti v čim bolj tržni način.

1.5 Novi tipi operaterjev in dinamika trga

Liberalizacija trga telekomunikacijskih storitev je privabila k vstopu veliko novih podjetij. Nekatera med njimi razpolagajo z infrastrukturo, ki bi jo zlahka nadgradili, da bi se uporabljala kot telekomunikacijsko omrežje, druga prisegajo na skupna vlaganja telekomunikacij in drugih storitev ali pa nimajo lastne opreme in iščejo druge možnosti (Andolšek, 2002, str. 9).

⁷ Torej kot podjetja, pri katerih se največja stroškovna učinkovitost doseže ob ponudbi storitev le enega podjetja na določenem področju.

Glavne skupine novih tipov operaterjev so (Andolšek, 2002, str. 9):

- podjetja z lokalnimi kanali in tuneli,
- kabelski TV operaterji z lokalnimi omrežji,
- podjetja za distribucijo elektrike z medkrajevnimi omrežji,
- podjetja za distribucijo elektrike, plina in vode z lokalnimi distribucijskimi omrežji,
- upravitelji železnic z medkrajevnimi pravicami poti in včasih tudi s svojimi lastnimi telekomunikacijskimi omrežji,
- kanalski operaterji z medkrajevnimi vodi.

V panogi telekomunikacij veliki operaterji in ponudniki opreme s pomembno tržno močjo konkurirajo z malimi podjetji. Slednja lahko spodkopljejo položaj svojih konkurentov z odkrivanjem novih tehnik, produktov in trgov. Nova odkritja dajejo trgu dinamiko in dovoljujejo podjetjem ustvariti dobiček, ki se razlikuje od dolgoročnih kriterijev o ustvarjanju dobička. Veliki dobički pritegnejo nova podjetja, ki z vstopom ustvarjajo pogoje konkurence, ki zmanjšuje nenormalno velike dobičke in jih potiska bližje normalni ravni. Nova znanja, bodisi kako kaj ustvariti, narava povpraševanja ali zakonodaja, spreminjajo velikost panoge (Andolšek, 2002, str. 12).

2 PRIMERJAVA RAZVITOSTI TELEKOMUNIKACIJ MED DRŽAVAMI EU IN SLOVENIJO⁸

Slovenija je imela podoben razvoj telekomunikacij kot evropske države, ki so bile lastnice svojih telekomunikacijskih monopolov. Razlika je bila, da je v Sloveniji obstajala družbena lastnina. Zato je Slovenija v razvoju precej zaostala, a se sedaj uspešno prebija, saj je pri večini kazalcev v prednosti.

Ob pregledu stanja telekomunikacijske infrastrukture in primerjavi Slovenije z državami EU so najpomembnejši podatki o številu priključkov na 100 prebivalcev, o številu priključkov na zaposlenega v telekomunikacijah, o številu čakajočih na telekomunikacijski priključek, letni prihodek na priključek, investicije v telekomunikacijsko infrastrukturo, podatki o cenah storitev in še mnogi drugi kazalci.

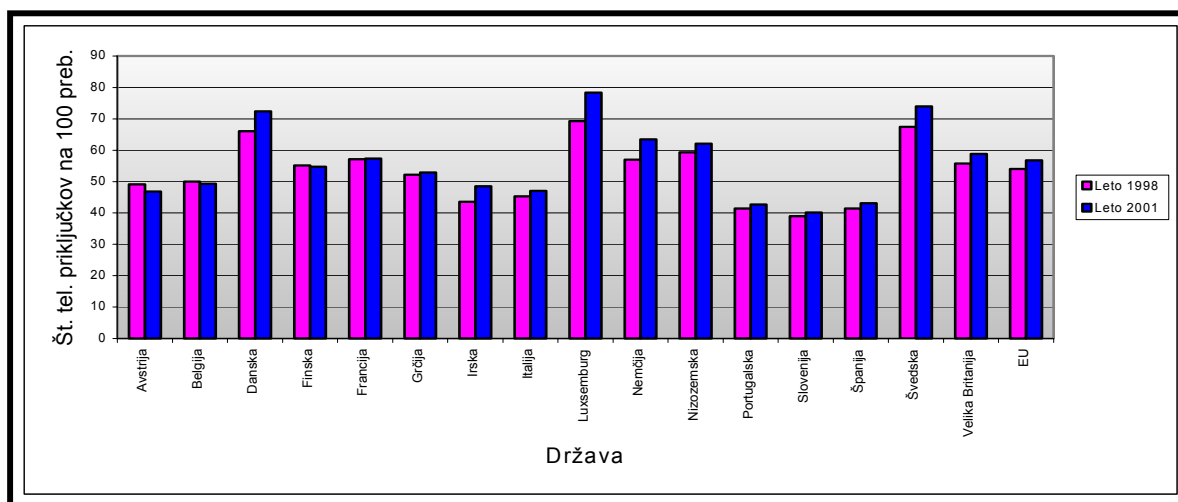
V diplomskem delu sem se osredotočila predvsem na kazalnike, ki prikazujejo podatke o številu telefonskih priključkov na 100 prebivalcev, na podatke o cenah telekomunikacijskih storitev, o cenah o medomrežnem povezovanju, izbiri in predizbiri operaterja ter na prenosljivost telefonskih števil.

⁸ Podatki v tabelarični obliki so prikazani v prilogi.

2.1 Število telefonskih priključkov na 100 prebivalcev

Število priključkov je bilo do sedaj eden osnovnih pokazateljev gospodarskega razvoja in kaže stanje osnovne telekomunikacijske infrastrukture. Zelo pomembna je visoka pokritost prebivalstva, imenovana tudi stopnja penetracije. Le z zadostnim številom uporabnikov so zagotovljeni sinergijski učinki kakor tudi učinki ekonomij obsega. Ob tem pa ne gre zanemariti socialnega vidika, saj je telefon še posebej na odročnejših predelih bistvenega pomena. Opazen je trend zmanjševanja števila fiksnih telefonskih priključkov na 100 prebivalcev, kar pa je predvsem posledica prodora nove mobilne telefonije in s tem manjše potrebe po novih fiksnih telefonskih priključkih.

SLIKA 1: Število telefonskih priključkov na 100 prebivalcev v izbranih državah za leti 1998 in 2001

Vir: SURS 2002 World Telecommunication Development Report 2002.

Primerjava med evropskimi državami za leto 2001 kaže, da imajo države EU v povprečju okoli 57 priključkov na 100 prebivalcev, kar pomeni, da Slovenija v primerjavi z državami EU še vedno zelo zaostaja. Že leta 1997 je Republika Slovenija po številu priključkov na 100 prebivalcev zaostajala za razvitimi zahodnimi državami za kar celo desetletje, saj je tega leta dosegla le 35,7 telefonskih priključkov na 100 prebivalcev. To pomeni, da je tega leta dosegla gostoto, ki so jo imele Nizozemska leta 1981, Nemčija leta 1982, Avstrija leta 1986 ter Italija leta 1989. Na drugi strani pa so telekomunikacijsko razvite države (Švedska, Danska itd.) to stopnjo dosegle že pred letom 1975.

Primerjava Slovenije z drugimi državami EU potrjuje ugotovitve o prepočasnem razvoju našega telefonskega omrežja. To je posledica predvsem (Grden, 2002, str. 46):

- velikega števila nerešenih vlog in dolgega čakanja na njihovo realizacijo,
- premalo razvitega omrežja telefonskih govornic, ki je najboljša oblika približevanja telefonije najširšemu krogu uporabnikov,

- pospešenega razvoja in izgradnje funkcionalnih sistemov in drugih zvez, s čimer se vzpostavljajo vse številnejši in močni vzporedni sistemi (omrežje ELES, RTV, Slovenske železnice) ter
- slabše kakovosti telefonskih storitev.

Pri tem kazalcu moramo upoštevati tudi to, da se naraščanje priključkov v fiksnem omrežju običajno upočasni, ko doseže gostoto 40–60 priključkov na 100 prebivalcev. Kot sem že navedla, lahko pričakujemo postopen padec stopnje rasti gostote telefonskih priključkov zaradi liberalizacije telekomunikacij, predvidenih nižjih cen ter vedno večjega vpliva interneta.

V primeru, da se bo gospodarski razvoj v Sloveniji nadaljeval z enako dinamiko kot v zadnjih letih in če se bo izvajala v tem programu predvidena telekomunikacijska politika, lahko predvidimo, da bo letna rast števila telefonskih priključkov s sedanjih 7–8 % letno postopoma padala in bo leta 2005 znašala okrog 4 %. Za leto 2015 predvidevamo⁹ še letno rast 2 % oziroma stopnjo gostote telefonskih priključkov¹⁰ okrog 77 %. Taka dinamika naraščanja naročnikov pomeni, da bo letno zgrajenih okoli 50.000 novih naročniških priključkov. Med temi priključki bo naraščal delež ozkopasovnega ISDN in raznih širokopasovnih priključkov (Nacionalni program razvoja telekomunikacij, 2000).

2.2 Mednarodna primerjava cen telekomunikacijskih storitev ¹¹

Trendi v Evropi kažejo na znižanje cen mednarodnih telefonskih pogovorov, cene telefonskih pogovorov v notranjem prometu pa ostajajo nespremenjene ali se celo nekoliko zvišujejo. V razvitih evropskih državah so naročnine po mednarodnih merilih ocenjene prenizko, zato jih operaterji povišujejo, saj si namreč podjetja na področju telekomunikacij prizadevajo uskladiti cene z najnaprednejšimi evropskimi operaterji. S tem zmanjšujejo ranljivost do svojih tekmecev, s katerimi se srečujejo na konkurenčnem trgu storitev.

2.2.1 Primerjava cen storitev v fiksnem (stacionarnem) omrežju ¹²

Pri primerjavi cen telekomunikacijskih storitev fiksne govorne telefonije, ki jih opravljajo določeni operaterji v posameznih državah, moramo biti previdni. Kljub temu, da so si storitve podobne, obstajajo med njimi precejšnje razlike, ki se odražajo (Žižmond, 1999, str. 160):

- v različni razvitosti posameznih držav oziroma v doseženem standardu za opravljeno storitev,

⁹ Pri predvidevanju rasti števila telefonskih priključkov so bila upoštevana gibanja v drugih državah v obdobjih, ko so imele našo sedanjo gostoto priključkov, in nekatere napovedi za nadaljnji razvoj v tujini.

¹⁰ Stopnja gostote telefonskih priključkov je enaka številu telefonskih priključkov na 100 prebivalcev.

¹¹ Podatki v tabelarični obliki so prikazani v prilogah za vsako primerjalno analizo posebej.

- v načinu definiranja posameznega klica ter v velikosti in številu območij, ki jih določajo posamezni operaterji,
- v tarifnem sistemu oziroma v določitvi časa, ko naj bi veljala nižja tarifa.

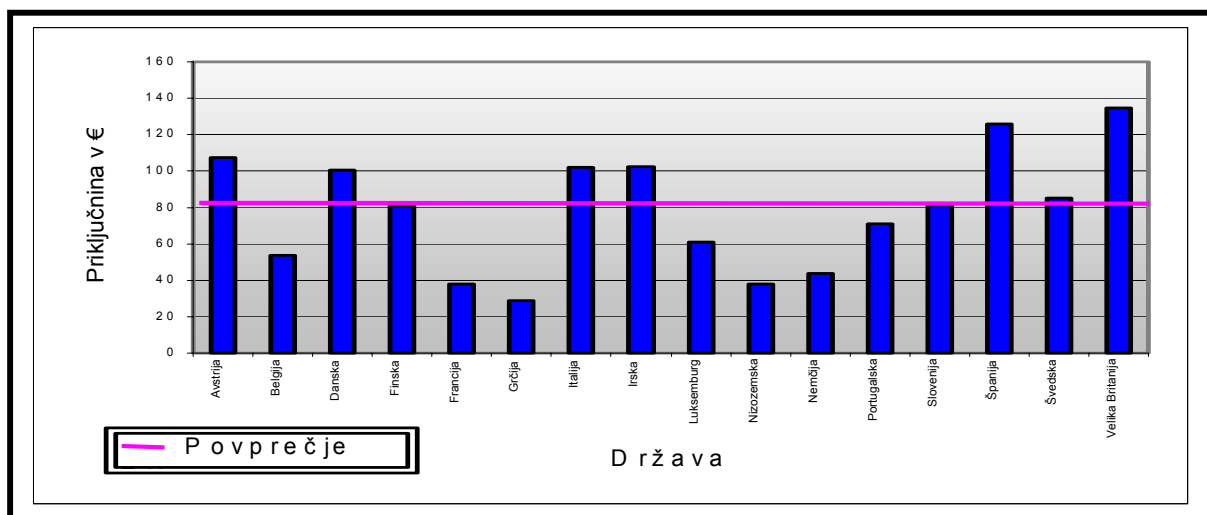
Naredila sem primerjavo cen naslednjih telekomunikacijskih storitev:

- priključne takse za telefonski priključek v fiksni omrežju¹³,
- mesečne telefonske naročnine v fiksni omrežju,
- cene triminutnega pogovora glede na lokalni in mednarodni pogovor v najbližjo oziroma najbolj oddaljeno državo EU ter mednarodni pogovor iz določene države v ZDA.

2.2.2 Priključnina za analogni telefonski priključek

Na sliki 2 je prikazana priključna taksa za telefonski priključek med posameznimi državami EU in Slovenijo. V državah EU je najnižja priključna taksa za analogni telefonski priključek v Grčiji, kjer znaša 28,9 € in je približno 336 % manjša od najdražje priključne takse, ki jo ima Velika Britanija, kjer znaša taksa kar 134,757 €. V letu 2001 imajo tako najnižjo priključno takso Grčija, Francija in Nizozemska, najvišjo pa Španija in Velika Britanija. V Sloveniji je bila leta 2001 priključnina enaka povprečni ceni EU, ki je znašala 81,26 €.

SLIKA 2: Priključna taksa za telefonski priključek v fiksni omrežju v evrih leta 2001¹⁴

Vir: Tarifica, marec 2000.

¹² V vse cene je vključen davek.

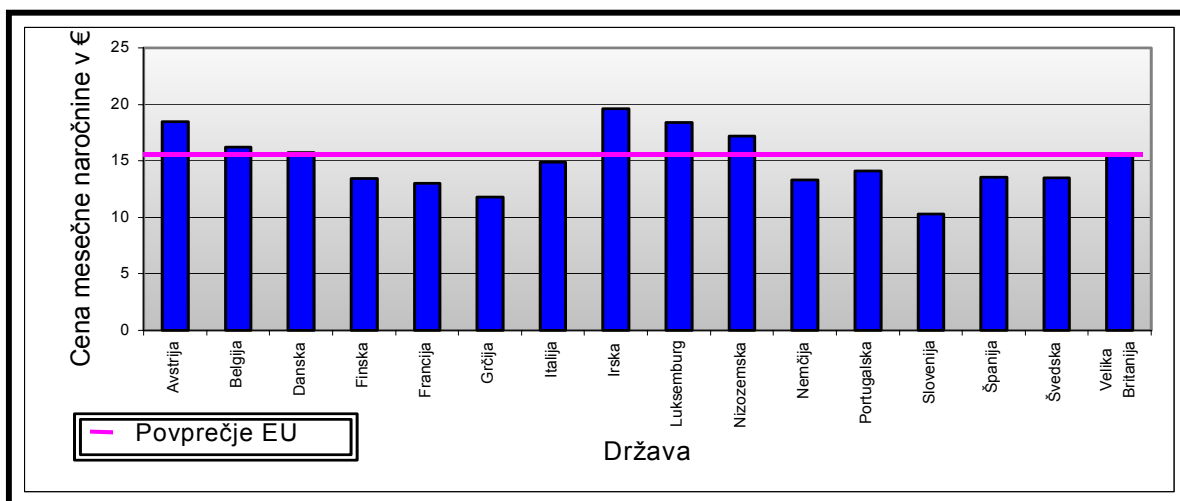
¹³ To je priključna taksa, ki jo naročnik plača v enkratnem znesku.

¹⁴ Priključna taksa ne vsebuje DDV.

2.2.3 Mesečna naročnina za klasični telefonski priključek

Slika 3 prikazuje razlike v mesečnih telefonskih naročninah. Mesečna naročnina za analogni telefonski priključek znaša v Sloveniji 10,3 €, kar je tudi najnižja naročnina v primerjavi z državami članicami EU. Najvišjo mesečno naročnino plačujejo uporabniki na Irskem in je za približno 90 % višja od mesečne naročnine, ki jo plačujemo v Sloveniji. Zato lahko sklepamo, da bo Slovenija po vstopu v EU podražila mesečno naročnino za analogni telefonski priključek oziroma nadaljevala proces rebalansiranja vseh cen Telekom Slovenije, ki morajo temeljiti na stroškovnem načelu, kakor predpisuje zakon. Prvi korak rebalansiranja se je začel s 1. februarjem 2003, in sicer s povišanjem telefonske naročnine za nekaj manj kot 10 %. Drugi korak pa predstavlja uvedbo dveh diferenciranih paketnih ponudb storitev, prilagojenim bolj ali manj zahtevam uporabnikom. Slednji korak naj bi bil uveden s 1. junijem 2003.¹⁵

SLIKA 3: Mesečna naročnina za analogni telefonski priključek v določeni državi, izražena v evrih avgusta 2002¹⁶

Vir: 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package, 2002.

2.2.4 Primerjava cen za triminutni lokalni pogovor

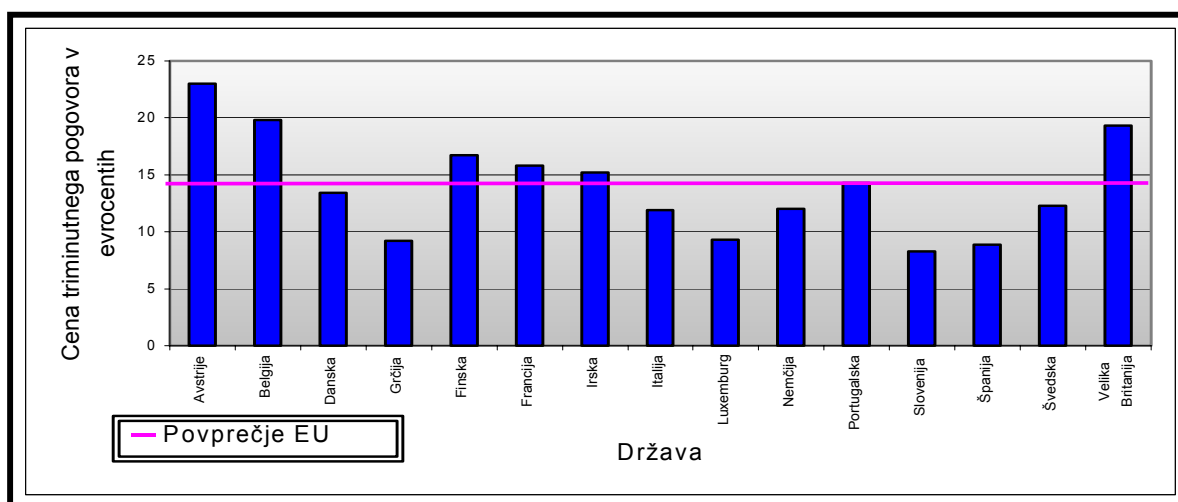
Na sliki 4 lahko vidimo, v kateri državi članici EU je lokalno telefoniranje najcenejše oziroma najdražje. Najdražje lokalno telefoniranje v državah članicah EU je v Avstriji, kjer je v času redne tarife cena triminutnega lokalnega pogovora 23,0 evrocenta, najcenejša pa je v Sloveniji, kjer znaša v času največje prometne obremenjenosti 8,3 evrocenta. To pomeni, da je cena triminutnega lokalnega pogovora v času redne tarife v Sloveniji v

¹⁵ Povzeto po [URL: <http://www.atrp/obvestila>].

¹⁶ Podatek za Slovenijo se nanaša na junij 2002.

primerjavi z Avstrijo za približno 177 % cenejša. Slovenija tako pri primerjavi cen triminutnega lokalnega pogovora izstopa iz evropskega povprečja, saj ima za približno 73 % cenejšo tarifo triminutnega lokalnega pogovora – evropsko povprečje znaša 4,36 evrocenta.

SLIKA 4: Cena triminutnega lokalnega pogovora v določeni državi v času redne tarife, izražena v evrocentih avgusta 2002 ¹⁷

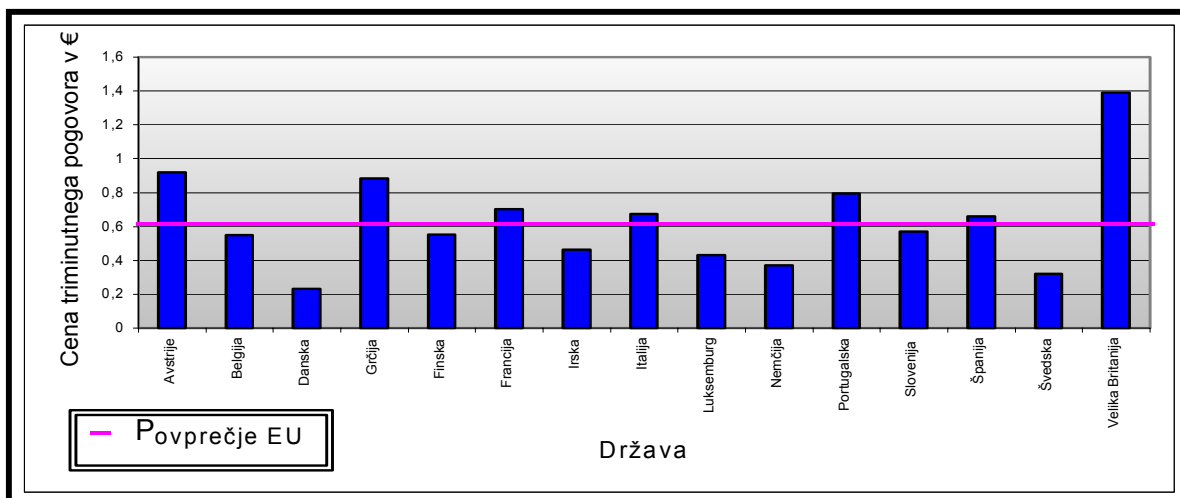
Vir: 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package, 2002; 2nd Report on Monitoring of EU Candidate Countries, 2002.

2.2.5 Primerjava cen triminutnega mednarodnega pogovora v najbližjo evropsko državo

Slika 5 prikazuje, katera izmed proučevanih držav ima višjo oziroma nižjo ceno triminutnega mednarodnega pogovora v sosednje ali bližnje države. Iz slike lahko razberemo, da ima najvišjo ceno triminutnega mednarodnega pogovora Velika Britanija, kjer znaša cena v času največje prometne obremenjenosti 1,389 €, najnižja cena triminutnega mednarodnega pogovora pa je zabeležena na Danskem, kjer znaša 0,231 €, kar je približno 500 % nižja cena v primerjavi z Veliko Britanijo. V Sloveniji znaša cena triminutnega mednarodnega pogovora v času največje prometne obremenjenosti 0,57 €. To pomeni, da ima Slovenija za približno 147 % višjo ceno v primerjavi z Dansko in za približno 144 % nižjo ceno triminutnega mednarodnega pogovora v primerjavi z najvišjo tarifo v Veliki Britaniji. Slednje pomeni, da Slovenija ne izstopa iz evropskega povprečja, kar je razvidno tudi iz slike 4. Evropsko povprečje znaša 0,64 €.

¹⁷ Podatek za Slovenijo se nanaša na junij 2002.

SLIKA 5: Cena triminutnega mednarodnega pogovora v najbližjo evropsko državo v evrih avgusta 2002¹⁸

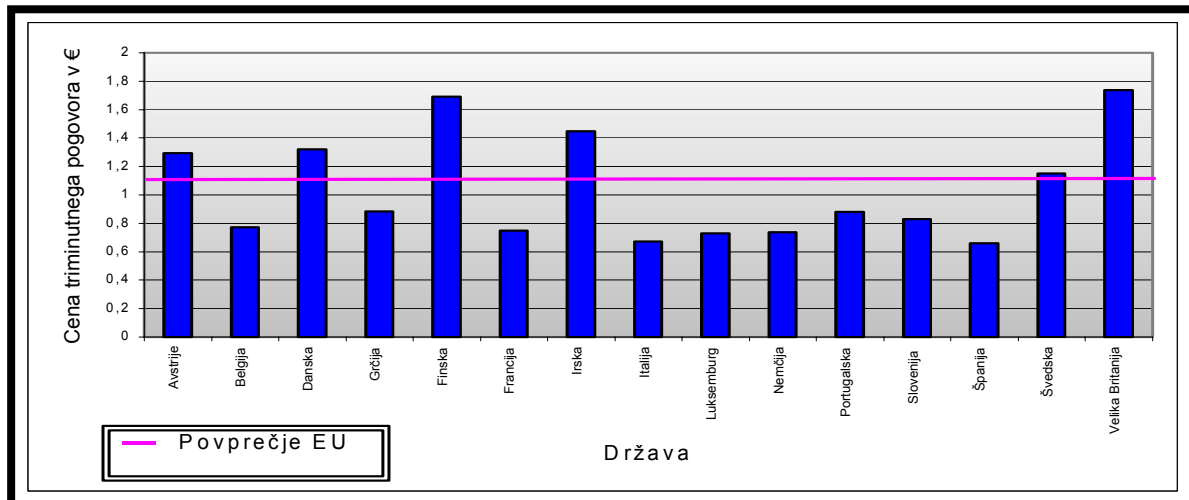
Vir: 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package, 2002; 2nd Report on Monitoring of EU Candidate Countries, 2002.

2.2.6 Primerjava cen triminutnega mednarodnega pogovora v najbolj oddaljeno evropsko državo

Na sliki 6 so prikazane cene triminutnega mednarodnega pogovora v najbolj oddaljene države Evropske unije. Tudi v tem primeru ima najvišjo ceno triminutnega mednarodnega pogovora britanski telekomunikacijski operater British Telecom, saj znaša le-ta v času redne tarife 1,737 € in je približno 163 % višja kot najnižja ceno triminutnega mednarodnega pogovora v Španiji, ki znaša 0,66 €. Slovenija tudi v tem ne odstopa od evropskega povprečja, saj je cena triminutnega mednarodnega pogovora 0,83 €; v primerjavi z evropskim povprečjem, ki znaša 1,1 €, je cena v Sloveniji približno 32,5 % .

¹⁸ Podatek za Slovenijo se nanaša na junij 2002.

SLIKA 6: Cena triminutnega mednarodnega pogovora v najbolj oddaljeno evropsko državo v evrih avgusta 2002 ¹⁹

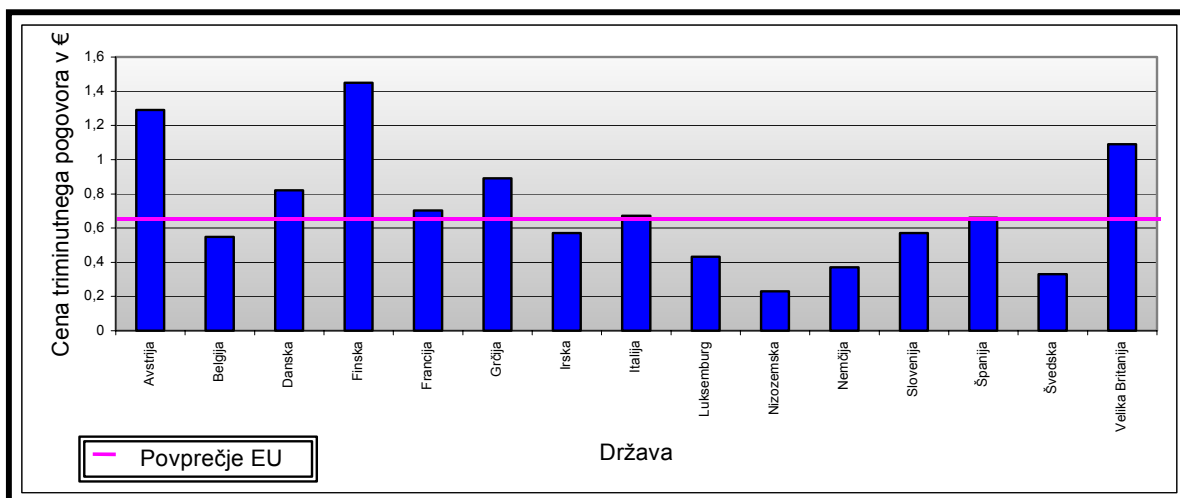
Vir: 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package, 2002; 2nd Report on Monitoring of EU Candidate Countries, 2002.

2.2.7 Primerjava cen triminutnega mednarodnega pogovora iz določene države v ZDA

Slika 7 prikazuje cene triminutnega mednarodnega pogovora iz določene države v ZDA. Najdražji triminutni mednarodni pogovor beleži Finska, in sicer 1,45 €. Cena je približno 521 % višja od cene na Nizozemskem, ki ima najnižjo tarifo mednarodnega pogovora. V Sloveniji stane triminutni mednarodni pogovor 0,57 €; cena je za približno 33 % nižja od evropskega povprečja, ki znaša 0,76 €. To pomeni, da so slovenske cene mednarodnih klicev na nivoju cen držav članic EU, če izvzamemo najdražje države (Finska, Avstrija in Velika Britanija).

¹⁹ Podatek za Slovenijo se nanaša na junij 2002.

SLIKA 7: Cena triminutnega mednarodnega pogovora iz določene države v ZDA v času redne tarife avgusta 2002²⁰

Vir: 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package, 2002; 2nd Report on Monitoring of EU Candidate Countries, 2002.

2.3 Ugotovitve o cenah v fiksnem omrežju

V veliki večini držav imajo enega (nacionalnega) operaterja fiksne telefonije, tako da o konkurenčnem boju še ne moremo govoriti. Izjema so Nemčija, Velika Britanija in Švedska, kjer poskušajo zasebni operaterji tekmovati z nacionalnimi, bodisi na rezidenčnem bodisi na poslovnem segmentu. Navadno se operaterji osredotočijo na eno vrsto storitve, in sicer ciljajo na podjetja, ki jih skušajo pritegniti z ugodnejšimi mednarodnimi tarifami. Tako npr. v Veliki Britaniji več kot deset posrednih operaterjev konkurira nacionalnemu operaterju British Telecom. Vendar ima nacionalni operater prednost, saj uporablja že izgrajeno omrežje, posredni operaterji pa to omrežje najemajo ter zanj plačujejo ceno za medomrežno povezovanje, katere višina je odvisna od količine oz. hitrosti prenosa podatkov. Navadno pa se konkurenca kaže v precej izenačenih cenah (Žižmond, 1999, str. 168).

Obstoječi operater ima torej konkurenčno prednost na trgu telekomunikacij, saj razpolaga z infrastrukturo in je zato edini ponudnik dostopa, po drugi strani pa na trgu storitev za končne uporabnike konkurira z vstopajočimi na trg.

Ob primerjavi cen med državami EU lahko opazimo, da so še vedno visoke tarife telekomunikacijskih storitev, le-te pa zavirajo razvoj notranjega trga. To pomeni, da je še vedno potrebna nadaljnja deregulacija in harmonizacija sektorja telekomunikacij. Pomembno je poudariti tudi to, da so bile tako pri nas kot tudi po svetu cene mednarodnih

²⁰ Podatek za Slovenijo se nanaša na junij 2002.

zvez višje v primerjavi s stroški, cene domačih medkrajevnih in krajevnih zvez pa nižje, kar pomeni, da je mednarodni telefonski promet subvencioniral domačega. Ta neuskkljenost s stroški je posledica monopolne organiziranosti telekomunikacijskega sektorja. Taka nesorazmerja med stroški in cenami bi ob sprostitvi vstopa v dejavnost vodile do nepravilnega razvoja trgov, saj bi novi operaterji prevzeli najbolj donosna področja, stari operaterji pa bi poslovali z izgubo, ki bi jo morala pokriti država. Zato na zahtevo EU vse države pristopajo k preurejanju teh tarif na stroškovnem principu (Bošnjak, 2000, str. 77).

V Sloveniji bi bilo potrebno uravnovežiti cene v fiksnem javnem omrežju in govorni telefoniji, in sicer bi bilo potrebno zvišati cene naročnine, cene domačega medkrajevnega in lokalnega prometa. Preureditev tarif bo tako predstavljala povečanje cen naročnikom, ki imajo pretežno krajevne in lokalne zveze (Bošnjak, 2000, str. 77).

Iz vsega navedenega lahko zaključimo, da imajo operaterji iz držav EU v splošnem cenejše mednarodne tarife, medtem ko so nacionalni pogovori cenejši v Sloveniji.

2.4 Medomrežno povezovanje

Medomrežno povezovanje predstavlja glavni faktor v razvoju konkurence na trgu telekomunikacijskih storitev, in sicer predstavlja niz pravnih, tehničnih in ekonomskih sporazumov med operaterji omrežja, ki uporabnikom enega omrežja omogoča komunikacijo z uporabniki drugih omrežij (Andolšek, 2002a, str. 62).

Obstoječi operater ima konkurenčno prednost zaradi svoje dvojne pozicije konkurenta in ponudnika končnih storitev in istočasno ponudnika dostopa do omrežja vstopajočim na trg. Slednji lahko tako zlahka poveča stroške vstopajočih na trg preko višjih cen medomrežnega povezovanja in istočasno nižjih cen storitev, zaračunanih končnim uporabnikom. Povečanje stroškov vstopajočih je lahko tako veliko, da v končni fazi ne uspejo preživeti na trgu. Zaradi tega mora biti politika medomrežnega povezovanja naravnana tako, da omogoča vstop učinkovitim konkurentom in preprečuje vstop neučinkovitim. Tako mora politika vstopajočim na trg dajati prave signale o cenah, ki vplivajo na odločitev o izgradnji lastnih kapacitet ali njihovem najemu od obstoječega operaterja, obstoječemu operaterju pa mora ponuditi zadostno plačilo, da bo imel interes graditi in vzdrževati zmogljivosti in ne bo izključeval svojih konkurentov. Cene medomrežnega povezovanja morajo biti zato odraz učinkovite uporabe omrežij, lastnike morajo spodbuditi k investiranju ob minimalnih stroških, ustvariti učinkovito količino vstopov na trg, v infrastrukturo in storitve ter vse to izvajati ob razumnih stroških regulacije (Andolšek, 2002, str. 62).

Mnogi ponudniki storitev so hkrati tudi lastniki omrežja, zato so tisti, ki želijo storitve ponuditi, odvisni od dostopa do infrastrukture dejanskih lastnikov, ki pa morajo zadostiti povpraševanju podjetij. Vsak operater mora imeti pravico do enakopravnega, poštenega in jasnega dostopa v javno telekomunikacijsko omrežje. Nacionalni in drugi operaterji s svojimi lastnimi omrežij ter ponudniki omrežij morajo obvezno javno objaviti pogoje in podrobno cenovno strukturo, na osnovi katere bo regulativni organ izdal svoje soglasje. Pri zagotavljanju teh povezav je potrebno posebej paziti na naslednje (Bošnjak, 2000, str. 79):

- regulativni organi morajo imeti pravico do nadziranja takih dogovorov in morajo po potrebi posredovati,
- ceniki za take objave morajo biti objavljeni in pregledni,
- cene morajo biti usklajene s stroški, izračun stroškov mora upoštevati priporočila EU, regulator sme preverjati izračune,
- med ponudniki je potrebno dopustiti prosto dogovarjanje o medomrežnih povezavah v skladu s predpisi,
- regulativnim organom je potrebno posredovati pogodbe o medomrežnih povezavah, ki morajo biti dostopne prizadetim strankam, itd.

Ti pogoji medomrežnih povezav v prihodnosti ne bodo veljali le za domače operaterje, temveč tudi za operaterje, ki se bodo želeli priključiti na omrežja v Sloveniji in obratno. Našim operaterjem daje regulativa EU možnost neposredne priključitve na omrežje v tujini.

Operaterji morajo omogočiti in izboljšati komuniciranje uporabnikov različnih javnih telekomunikacijskih omrežij in se o medomrežnih povezavah dogovarjati z drugimi operaterji javnih telekomunikacijskih storitev. Na njihovo povpraševanje jim morajo dati ponudbo za medomrežno povezovanje, svojim uporabnikom pa morajo omogočiti komunikacijo z drugimi uporabniki (Komel, 2002, str. 12).

Komisija EU ugotavlja, da je največji problem pri izvajanju smernice o medomrežnem povezovanju odsotnost moči ali celo nepripravljenost regulacijske komisije, da bi hitro, odločno in učinkovito intervenirala. Na drugi strani pa potencialni konkurenti opozarjajo, da so tehnični pogoji²¹ ovira, ki povzroča stroške in zamude. Narejenih je bilo veliko izboljšav; nacionalni regulacijski organi so poskrbeli za boljše, hitrejše objavljane referenc medomrežnih ponudnikov v dogovoru s tržnimi potrebami. Rezultat tega je večje število medomrežnih pogodb med operaterji z veliko tržno močjo in drugimi zainteresiranimi strankami. Vendar v nekaterih državah članicah dominantni operaterji z visokimi cenami medomrežnih povezav in nizkimi cenami za končne uporabnike nove ponudnike še vedno stiskajo na rob in ovirajo konkurenco na trgu (Komel, 2002, str. 13).

²¹ Pod tehničnimi pogoji imam v mislih zadostnost kapacitet in točk povezovanja.

2.4.1 Primerjava cen minute medomrežnega povezovanja

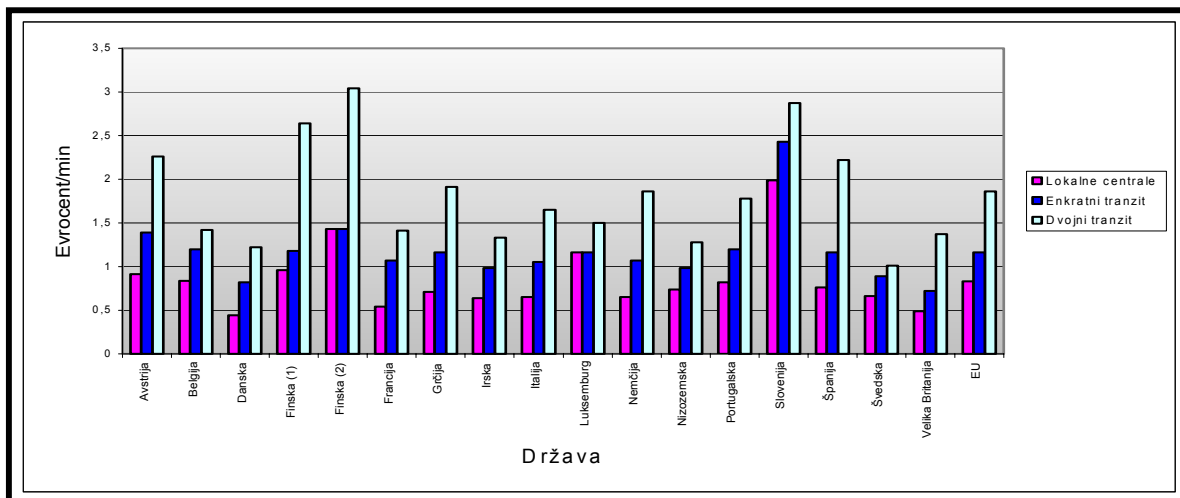
Slika 8 prikazuje nominalne cene minute medomrežnega povezovanja v avgustu leta 2002 v državah EU in Sloveniji²². Prikazane cene ne vsebujejo davka. Iz slike lahko razberemo, da ima Velika Britanija najnižji ceni medomrežne povezave za klicne zveze na lokalnem nivoju in za zveze z enkratnim tranzitiranjem. V državah članicah EU pa ima najvišjo ceno za medomrežne povezave za klicne zveze na lokalnem nivoju Luksemburg, za enkratni tranzit pa Finska. Slovenija ima daleč najvišjo ceno za medomrežne povezave za klicne zveze na lokalnem nivoju, in sicer za kar približno 342 % višjo kot Velika Britanija, ki ima najnižjo ceno na minuto. Za medomrežne povezave za klicne zveze z dvojnimi tranzitiranjem ima najnižjo ceno na minuto Švedska, in sicer 1,01 evrocenta na minuto, medtem ko ima Slovenija najvišjo ceno, 2,87 evrocenta na minuto. Slovenija glede cene medomrežnega povezovanja izstopa iz evropskega povprečja, saj je cena medomrežnega povezovanja za enkratni tranzit približno 123 % višja od evropskega povprečja, ki znaša za enkratni tranzit 1,09 €.

Iz navedenega sledi, da predstavlja medomrežno povezovanje kritični faktor za vzpostavitev konkurence na trgu telekomunikacij, saj imajo obstoječi operaterji v rokah vsa pogajalska izhodišča, vstopajoči pa jim lahko zelo malo ponudijo. Zato je regulacija medomrežnega povezovanja glavni faktor pri razvoju konkurence v telekomunikacijah. Njegova vloga je zmanjšati ali izločiti tržno moč, s tem pa bi se dosegle možne ekonomije obsega, prihranki skupne uporabe in eksternalije omrežja. V Sloveniji bi regulator moral regulirati primerne cene na osnovi stroškov učinkovitega zagotavljanja storitev in s primerjavo primerljivih trgov, to pa so trgi, ki so ravno v procesu liberalizacije.

Za vzpostavitev konkurence na trgu medomrežnega povezovanja je v Sloveniji v letu 2002 prišlo do uravnovešanja cen medomrežnih povezav, vendar pa je iz slike 7 razvidno, da so cene medomrežnega povezovanja še vedno nekoliko višje kot v državah EU.

²² Medomrežno povezovanje je imelo do 1. 4. 2002 v ceniku Telekoma Slovenije d.d. le eno postavko, in sicer dvojni tranzit. Od 1. 4. 2002 dalje pa je Telekom Slovenije d.d. na podlagi pritiskov Agencije uvedel še dostopanje na enojnem tranzitu in lokalnem dostopu. Glede na hierarhijo slovenskega omrežja ob dvostopenjski ravni central je bila možnost dostopanja samo na nivoju dvojnega tranzita popolnoma neustrezna, saj velja zakonitost, da je število tarifnih con enako številu nivojev central plus 1. Iz tega izhaja, da bi bilo treba imeti 3 tarifne cone, kot jih imajo že vse članice EU z enako hierarhijo omrežja, in sicer: lokalni dostop, enojni tranzit in dvojni tranzit. Problem pa je tudi v tem, da bi moral obstoječi operater ponuditi možnost medomrežnega povezovanja na vseh ravneh hierarhije omrežja. Obstoječi operater pa je do 1. 4. 2002 dovoljeval le medomrežno povezovanje na najvišji ravni, dvojni tranzit, ki je tudi najdražji.

SLIKA 8: Cene medomrežnega povezovanja držav članic EU in Slovenije v evrocentih na minuto leta 2002²³

Vir: 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package, 2002; 2nd Report on Monitoring of EU Candidate Countries, 2002.

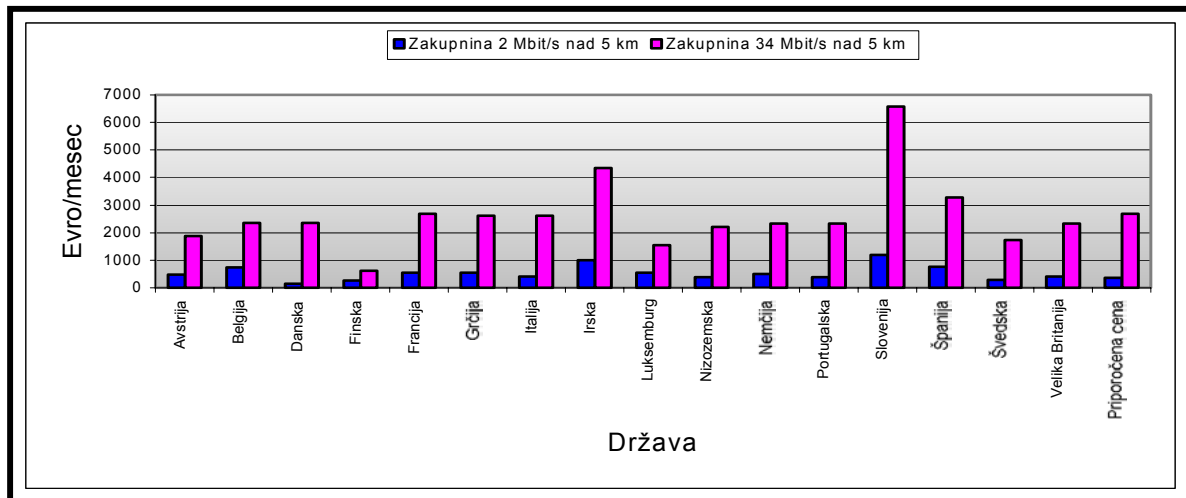
2.5 Zakupljeni vodi

Po Zakonu o telekomunikacijah so zakupljeni vodi vrsta telekomunikacijskih zmogljivosti, ki uporabniku omogočajo transparentne prenosne povezave med omrežnimi priključnimi točkami brez funkcije preklapljanja, ki bi bila uporabniku na voljo kot del funkcij zakupljenega voda (Uradni list RS, št. 35/97).

Telekomunikacijski operater s pomembno tržno močjo lahko omogoči naročnikom ali drugim telekomunikacijskim operaterjem zakup voda, po katerem za mesečno najemnino lahko prenaša tako podatke kot tudi govor. Cene uporabe zakupljenih vodov morajo biti stroškovno orientirane in neodvisne od vrste storitev, ki jih izvajalec opravlja. V strukturi cene zakupa voda se pojavljata dva elementa, in sicer hitrost prenosa podatkov in prenesena količina podatkov. Nacionalni operater, ki ima navadno pod domeno celotno nacionalno omrežje, lahko drugim operaterjem zaračunava visoke najemnine za zakupljene vode, tako da ti s svojimi cenami ne morejo konkurirati nacionalnemu operaterju. Zato je Komisija EU podobno kot za cene medomrežnega povezovanja izdala priporočene maksimalne cene za posamezne tipe zakupljenih vodov, da bi tako zagotovili minimalno sprejemljive cenovne pogoje za zakup vodov.

²³ Finska je edina država, kjer operaterji zaračunajo različne tarife za medomrežne povezave za končne klice v fiksno omrežje. Na sliki 8 je pod Finska (1) mišljen operater Sonera, pod Finska (2) pa operater Elisa.

SLIKA 9: Cena mesečne zakupnine v evrih, brez DDV, za 2 Mbit/s in 34 Mbit/s za razdaljo nad 5 km, leta 2002²⁴

Vir: 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package, 2002.

Slika 9 prikazuje nominalne cene mesečne zakupnine za 2 Mbit/s in 34 Mbit/s za razdaljo nad 5 km v evrih v avgustu 2002. Najvišjo zakupno takso za 2 Mbit/s in 34 Mbit/s za razdaljo nad 5 km beleži Slovenija. Največja odstopanja med priporočenimi in tržnimi cenami so v Sloveniji, in sicer za približno 241 % ter na Irskem za 185 % za mesečno zakupnino za 2 Mbit/s za razdaljo nad 5 km. Prav tako v obeh državah od priporočenih cen precej odstopajo cene za mesečno zakupnino za 34 Mbit/s za razdaljo nad 5 km. Priporočenim cenam se za mesečno zakupnino za 2 Mbit/s za razdaljo nad 5 km najbolj približujeta Nizozemska in Portugalska, za mesečno zakupnino za 34 Mbit/s za razdaljo nad 5 km pa Italija in Grčija.

Zaradi velikega odstopanja med priporočenimi in tržnimi cenami mesečne zakupnine je leta 2002 Agencija že vplivala na znižanje cen nacionalnih zakupljenih vodov različnih hitrosti in razdalj ter na znižanje cen nacionalnega dela mednarodnih zakupljenih vodov različnih hitrosti in za različne države. Tako so se marca 2002 cene v povprečju znižale za 30 %, maja 2002 pa še za dodatnih 18 % (Letno poročilo Agencije, 2003).

²⁴ Podatek za Slovenijo se nanaša na junij 2002.

2.6 Številčenje

2.6.1 Prenosljivost telefonskih števil²⁵

Številčenje je bistveno za delovanje omrežja in za obstoj konkurence v govorni telefoniji. V strokovnih mednarodnih krogih prevladuje prepričanje, da je potrebno za uspešnost liberalizacije zagotoviti prenosljivost števil med operaterji. To pomeni, da lahko naročnik zadrži svojo telefonsko številko, če menja operaterja. Prav zaradi tega je treba vsem uporabnikom omogočiti enakopraven dostop do števil, pripraviti plan številčenja, način dodeljevanja in odvzema števil itd. (Bošnjak, 2000, str. 80).

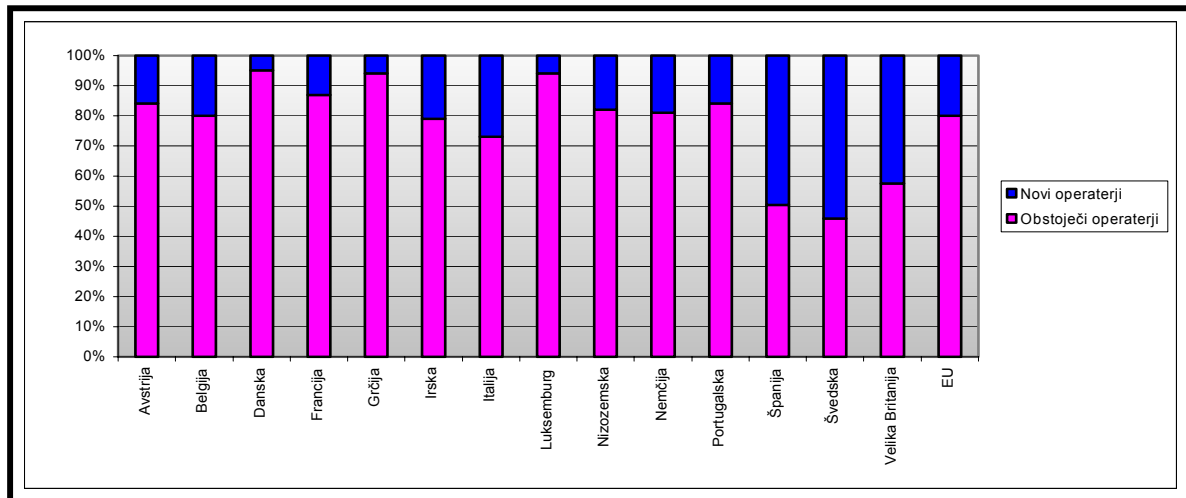
Nacionalni številski prostor telekomunikacijskih števil v Sloveniji upravlja Agencija, katere cilj je zagotoviti njegovo učinkovito strukturiranje in uporabo ter zadovoljitev potreb operaterja in drugih uporabnikov na pošten in nediskriminatoren način. V ta namen se pripravi predlog načrta oštevilčenja, dodeli v uporabo številke in upravlja nadzor nad njihovo uporabo. Načrt številčenja sprejme minister, ki mora zagotoviti enake možnosti in enako obravnavo vseh operaterjev ter drugih uporabnikov javnih telekomunikacijskih storitev. Načrt oštevilčenja mora omogočiti uvajanje novih nacionalnih in mednarodnih storitev, zagotoviti prenosljivost števil, opredeliti predpone in kratke številke, številke z geografskim pomenom in negeografske številke (Komel, 2002, str. 17).

Liberaliziran trg telekomunikacijskih storitev zahteva prenosljivost števil, možnost da naročnik zadrži svojo številko v primeru menjave operaterja oziroma menjave lokacije. To pomeni, da mora biti v fiksnem javnem telefonskem omrežju naročnikom omogočeno, da pri zamenjavi operaterja obdržijo dodeljene geografske številke, če ostanejo na isti lokaciji. Prejšnji operater mu lahko zato zaračuna samo enkratne stroške menjave operaterja. Naročnikom, ki uporabljajo negeografske številke, pa mora biti omogočeno, da lahko pri zamenjavi operaterja obdržijo dodeljene številke tudi, če pri tem zamenjajo lokacijo (Uradni list RS, št. 02/02).

Za uporabo števil je treba pridobiti odločbo o dodelitvi števil v skladu z določbami Zakona o telekomunikacijah. Operater, ki je imetnik odločbe o dodelitvi števil, za dodeljevanje številke plačuje letno pristojbino, le ta pa je odvisna od količine, dolžine in vrste števil (Uradni list RS, št. 02/02).

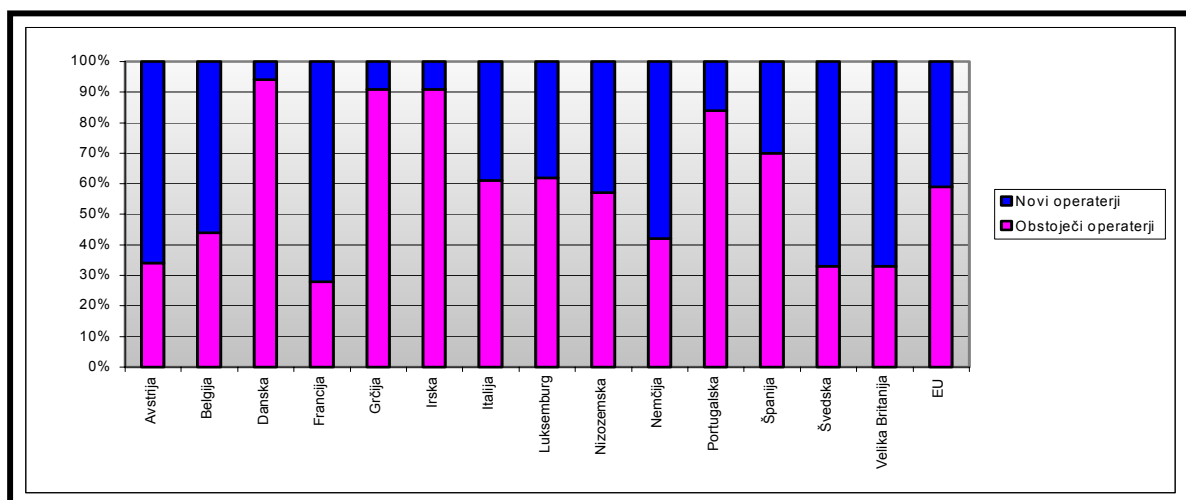
²⁵ Primerljive podatke o prenosljivost telefonskih števil za Slovenijo nisem našla.

SLIKA 10: Odstotek geografskih števil, ki je dodeljen dominantnim operaterjem in novim operaterjem

Vir: 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package, 2002.

SLIKA 11: Odstotek negeografskih števil, ki je dodeljen dominantnim operaterjem in novim operaterjem

Vir: 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package, 2002.

Na sliki 10 in 11 vidimo odstotek geografskih in negeografskih telefonskih števil, ki so prenesene na obstoječe dominantne operaterje oziroma prenesene na nove v trg vstopajoče operaterje. Na sliki 10 vidimo, da je najvišji odstotek geografskih števil, prenesenih novim operaterjem, na Švedskem, kar pomeni, da je 54 % naročnikov obdrži dodeljeno telefonsko številko pri zamenjavi operaterja, medtem ko preostalih 46 % naročnikov dodeljene številke ne obdrži. Najnižji odstotek geografskih števil, ki jih naročniki

obdržijo ob zamenjavi operaterja, je 5 %, in sicer na Danskem, kar pomeni, da je danski telekomunikacijski trg v primerjavi z drugimi državami članicami EU najmanj liberaliziran.

Na sliki 11 pa vidimo, da je najvišji odstotek negeografskih števil, dodeljenih novim operaterjem, v Franciji, in sicer 72 %, preostalih 28 % pa je dodeljenih obstoječim operaterjem. To zopet pomeni, da je najvišja stopnja liberalizacije telekomunikacij v Franciji. Najnižji odstotek negeografskih števil, ki jih naročniki obdržijo pri zamenjavi tako lokacije kot tudi operaterja, je enako kot v primeru geografskih števil na Danskem, in sicer v tem primeru znaša 6 %, kar pomeni, da je 6 % negeografskih števil prenesenih na nove operaterje, preostalih 94 % pa je dodeljenih obstoječim operaterjem. Iz slike 11 je tudi razvidno, da je evropsko povprečje pri odstotku negeografskih števil 41,1 % kar pomeni, da 41,1 % naročnikov dodeljeno telefonsko številko v primeru menjave tako lokacije kot operaterja obdrži, preostalih 58,9 % naročnikov pa v primeru menjave operaterja in lokacije zamenja tudi telefonsko številko.

2.6.2 Izbira in predizbira operaterja

Operaterji s pomembno tržno močjo morajo zagotoviti, da lahko vsak naročnik prosto izbira operaterja za medkrajevne in mednarodne klice. Pri tem izbira operaterja pomeni, da lahko naročnik ob vsakokratnem klicu izbere in določeno vrsto klica opravi preko drugega operaterja in takrat uporabi njegovo predpono. Predizbira operaterja pomeni, da naročnik svojega operaterja obvesti, da želi določeno vrsto klicev vedno opravljati preko drugega operaterja ter pove, preko katerega. Tej možnosti mora biti pridružena tudi možnost spremembe predizbire z izbiro predpone operaterja določenih vrst klicev ob vsakokratnem klicu (Uradni list RS, št. 30/01).

Iz navedenega sledi, da morajo operaterji fiksnih javnih telekomunikacijskih omrežij, ki imajo pomembno tržno moč, svojim naročnikom zagotoviti dostop do storitev katerih koli medomrežno povezanih operaterjev za medkrajevne klice oziroma operaterjev medkrajevnih prenosnih omrežij, in sicer (Uradni list RS, št. 30/01):

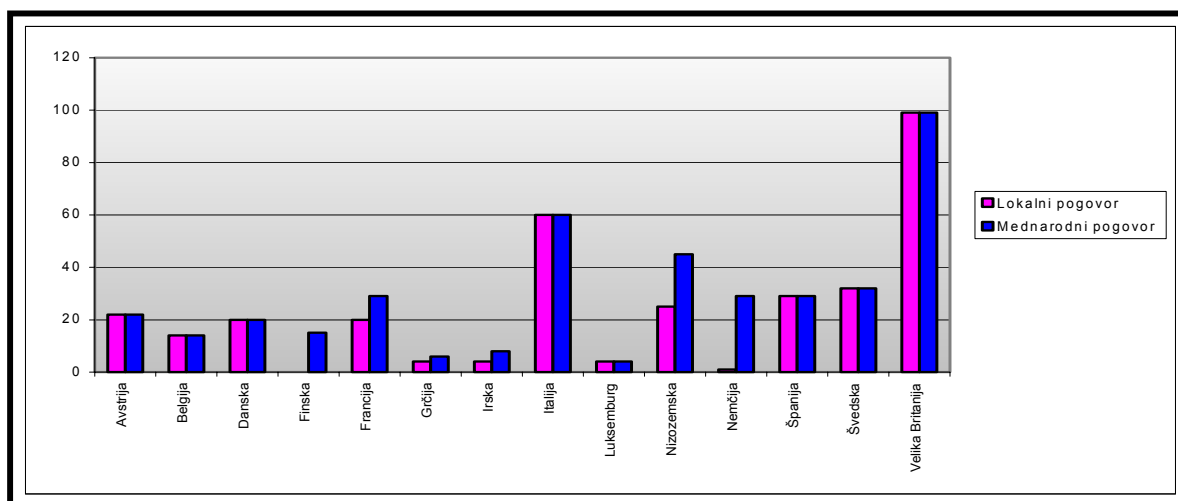
- na osnovi izbire operaterja ob vsakokratnem klicu s tem, da izberejo ustrezno predpono za izbiro operaterja in
- s pomočjo predizbire operaterja, z možnostjo spremembe le-te ob vsakokratnem klicu.

V nadaljevanju bom zaradi boljše preglednosti navedeni možnosti v državah EU prikazala v slikovni obliki, začeni s številom alternativnih operaterjev, ki uporabljajo izbiro za zagotavljanje storitev govorne telefonije.

Iz slike 12 je razvidno, da je največje ocenjeno število alternativnih operaterjev, ki zagotavljajo izbiro operaterja tako za lokalne kot za mednarodne pogovore, v Veliki

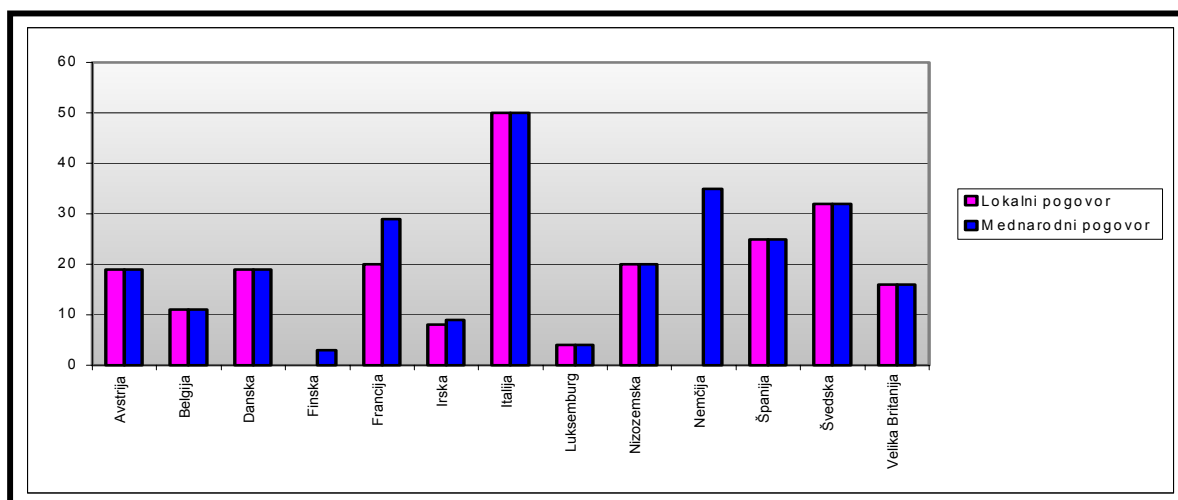
Britaniji, medtem ko najmanjše število za lokalne pogovore beleži Nemčija, za mednarodne pa Luksemburg. Slovenija te možnosti še nima, vendar pa je Agencija za telekomunikacije, radiodifuzijo in pošto pripravila splošni akt, ki je bil v javni obravnavi do konca februarja 2003. Ko bo splošni akt sprejet, bodo morali Telekom, Mobitel in Simobil svojim uporabnikom omogočiti izbiro različnih operaterjev za mednarodne, Telekom pa tudi za medkrajevne klice.

SLIKA 12: Število alternativnih operaterjev, ki zagotavljajo izbiro operaterja za storitve fiksne telefonije

Vir: 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package, 2002.

SLIKA 13: Število alternativnih operaterjev, ki zagotavljajo predizbiro operaterja za storitve fiksne telefonije

Vir: 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package, 2002.

Na sliki 13 vidimo ocenjeno število alternativnih operaterjev, ki zagotavljajo predizbire operaterja za lokalne in mednarodne klice. Največje število alternativnih operaterjev pri zagotavljanju predizbire operaterja tako za lokalne kot za mednarodne pogovore beleži Italija, sledi ji Nemčija za mednarodne pogovore. Najmanjše število operaterjev pri zagotavljanju predizbire operaterja ima zopet Luksemburg. Iz slik 12 in 13 je razvidno, da je izbira in predizbira operaterja dostopna tako za lokalne kot za mednarodne klice v skoraj vseh državah EU, z izjemo Nemčije pri predizbiri operaterja za lokalne pogovore ter Finske pri izbiri in predizbiri operaterja za lokalne pogovore. Na sliki 13 ni Grčije, to pa zato, ker ji je bila ta uvedba zahteve odložena do januarja 2003.

3 MEDNARODNA PRIMERJAVA TELEKOMUNIKACIJSKEGA TRGA

Osnovni cilj skupne telekomunikacijske politike EU je poiskati ustrezne odgovore na izzive, ki jih ob rasti trga telekomunikacijskih storitev prinašajo njihova razdrobljenost, proces liberalizacije telekomunikacijskih storitev in nezdržljivost obstoječih zakonskih ureditev v posameznih državah članicah (urad vlade za informiranje).

V preteklosti so bili močni državni monopoli v sektorju telekomunikacij značilnost evropskih držav. Telekomunikacijske administracije so zagotavljale osnovne telekomunikacijske storitve po cenah, ki so bile državno regulirane. Vstop tujih telekomunikacijskih operaterjev na nacionalni trg posamezne države ni bil mogoč, to pa je bilo v nasprotju s procesi vzpostavljanja skupnega trga in odpravljanja ovir za pretok znanja, blaga, kapitala in ljudi med državami EU. Do razlik med državami v telekomunikacijskem sektorju je v teku razvoja prišlo zaradi različnih državnih okoliščin, pri čemer lahko velik del pripišemo porazdelitvi moči med zagovorniki političnih in gospodarskih interesov.

V državah so bile tako možne tri oblike telekomunikacijskih sistemov: najpogosteje je bil monopol v lasti države, prvi sta bili Nemčija in Švica. Naslednja oblika je bil monopol v zasebni lasti, ki ga regulira država, sem uvrščamo Veliko Britanijo in Francijo. Tretja možnost pa je bila vzpostavitev sistema regionalnih telefonskih družb, ki je omogočal neke vrste ravnotežje na trgu. V ta sistem uvrščamo Finsko.

Ključne značilnosti svetovnega razvoja telekomunikacij so predvsem hiter tehnološki napredek na vseh področjih komunikacij ter odpiranje in globalizacija telekomunikacij. Napredek na področju telekomunikacij in informacijske tehnologije označujejo procesi povezovanja različnih telekomunikacijskih storitev znotraj enega omrežja in dostopnost storitev, globalizacija omrežja in storitev ter zniževanje cen telekomunikacijskih naprav in storitev.

Prvi koraki na poti do liberalizacije telekomunikacij so se v EU začeli leta 1984. Močan liberalizacijski impulz je povzročila direktiva Evropske komisije, ki države članice zavezuje, da dopustijo določeno svobodo na področju telekomunikacij, to je telekomunikacijskih storitev, proste razpoložljivosti omrežij, standardizacije ter mobilne in satelitske komunikacije. Države članice so uspele to uresničiti s harmonizacijo na eni strani in liberalizacijo na drugi strani (Žižmond, 1999, str. 28).

Na osrednjem področju nacionalnih telekomunikacijskih operaterjev so prevladovali močno zaščiteni državni monopoli.²⁶ V želji za doseg učinkovite konkurence v telekomunikacijskem sektorju je EU sprejela predlog, da morajo države članice 1. januarja 1998 popolnoma liberalizirati področje govorne telefonije in deregulirati telekomunikacijsko infrastrukturo. Tako so morali državni organi v obdobju od 1995 do 1998 ustvariti novo regulativno ogrodje, ki bo omogočilo enakost vstopa na trg in pravično konkurenco. Državni zaščiteni operaterji so se tako morali prilagoditi novim razmeram z uravnovešenjem cen in povečanjem učinkovitosti, potencialni operaterji pa so morali zbrati dovolj sredstev za nujne investicije v omrežje in človeške vire (Žižmond, 1999, str. 29).

Evropski telekomunikacijski operaterji se pripravljajo na enoten evropski trg telekomunikacij, vendar pa se strategije za doseg konkurenčnosti zelo razlikujejo. Obstajajo štiri strategije (Žižmond, 1999, str. 29):

- Monopoli z mednarodno strategijo, to je strategijo mednarodnega širjenja državnih monopolistov, medtem ko so domači trgi zaščiteni pred konkurenco. Sem sodijo države EU, kot so Francija, Nemčija, Španija in Nizozemska.
- Monopoli brez mednarodne strategije; državni monopolisti se omejujejo samo ali v večjem obsegu na nacionalne trge. Ključni cilj strategije je razširitev in modernizacija nacionalnega omrežja in prestrukturiranje interne organizacije. V to skupino strategij sodijo Belgija, Grčija in Irska.
- Združeni monopoli; državni operaterji, ki so se specializirali na različnih tržnih segmentih, se združujejo, da bi povezali vire in se uprli nastajajočemu mednarodnemu pritisku. Sem sodijo Danska, Italija, Portugalska, ki so še nedavno imele več regionalnih ali funkcionalnih monopolov, sedaj pa se usmerjajo na monopole na državni ravni.
- Operaterji, ki delujejo v popolnem konkurenčnem okolju telekomunikacijskih omrežij in storitev. Za Švedsko, Finsko in Veliko Britanijo je značilna konkurenca na nacionalni ravni.

²⁶ S tem razumem področje storitev govorne telefonije in javnih komutiranih telekomunikacijskih omrežij. Slednje omogoča komuniciranje po vsem svetu in je ena osnovnih telekomunikacijskih povezav za iskanje poslovnih informacij v podatkovnih bazah v tujini. Podatkovno omrežje je namenjeno najzahtevnejšim poslovnim aplikacijam, kot so bančne, komercialne, zdravstvene in zavarovalniške, uporablja pa se pa tudi kot infrastruktura za številne storitve z dodano vrednostjo, kot sta npr. elektronska pošta in »on-line« storitve.

3.1 Pregled bistvenih značilnosti telekomunikacijskega sektorja fiksne govorne telefonije v izbranih državah EU ²⁷

V tem delu diplomske naloge se bom usmerila predvsem na posamezne države članice EU, ki so pomembne pri analizi telekomunikacijskega trga. Analizirala bom tržni delež prevladujočega operaterja na področju fiksne govorne telefonije po posameznih državah in po posameznih letih.

3.1.1 Velika Britanija

Vpliv sprememb na telekomunikacijskem trgu je opazen v začetku 80-tih let, saj se liberalizacije kaže v večji raznolikosti dosegljivih storitev, boljši postrežbi kupca in nižjih stroških, povečale so se poslovne priložnosti za domača in tuja telekomunikacijska podjetja (Bošnjak, 2000, str. 37).

V obdobju 1984–1991 je bil glavni cilj državnih organov oziroma regulatorja podeliti licenco dvema, fiksno povezanim telekomunikacijskima operaterjema, to sta bila BT in Mercury. Oblikovanje novega omrežja zahteva ogromne investicije, kar pomeni, da bo obdobje, ko bodo te prinesle dobiček, dolgo. Obenem je Mercury potreboval čas, da je instaliral in utrdil svoje nacionalno omrežje, BT pa za to, da se je prilagodil. Zaradi tega se je vlada Velike Britanije odločila, da bo za obdobje sedmih let podelila licenco samo tema dvema operaterjema, ki bosta oskrbovala osnovne telekomunikacijske storitve (Žižmond, 1999, str. 39).

Tako sta se dva zaščitena operaterja, BT in Mercury Communications Ltd.²⁸, soočila z vso večjo konkurenco novih podjetij, ki so želela vstopiti na britanski trg telekomunikacij. Konkurenca na britanskem trgu pa ni samo pospeševala mednarodnega vključevanja BT, temveč mu je tudi omogočila sodelovanje z ameriškimi ponudniki omrežij. BT se je tako upiral konkurenci z znižanjem stroškov in boljšo ponudbo, po drugi strani pa je vstopal na telekomunikacijske trge drugih držav preko povezav z njihovimi telekomunikacijskimi operaterji.

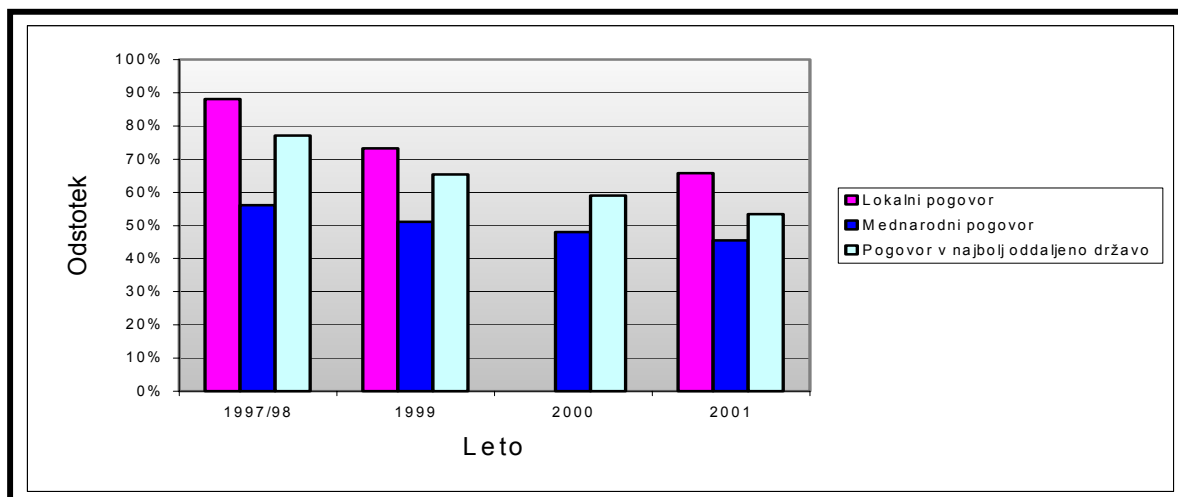
Na sliki 14 je razvidno, kolikšen tržni delež telekomunikacijskega trga je imel prevladujoč nacionalni telekomunikacijski operater pri zagotavljanju storitev fiksne govorne telefonije od leta 1997 do leta 2001. Iz slike lahko odčitamo, da je nacionalni operater BT skozi proučevana leta izgubljal tržni delež tako za storitve lokalnih, mednarodnih pogovorov kot tudi za storitve pogovorov v najbolj oddaljeno evropsko državo. Tako so leta 2001 konkurenčna podjetja opravila približno 34 % lokalnih, 55 % mednarodnih in približno

²⁷ V vseh proučevanih državah podatek o tržnem deležu nacionalnega operaterja za lokalni pogovor za leto 2000 ni dosegljiv.

²⁸ Podružnica Cable & Wireless.

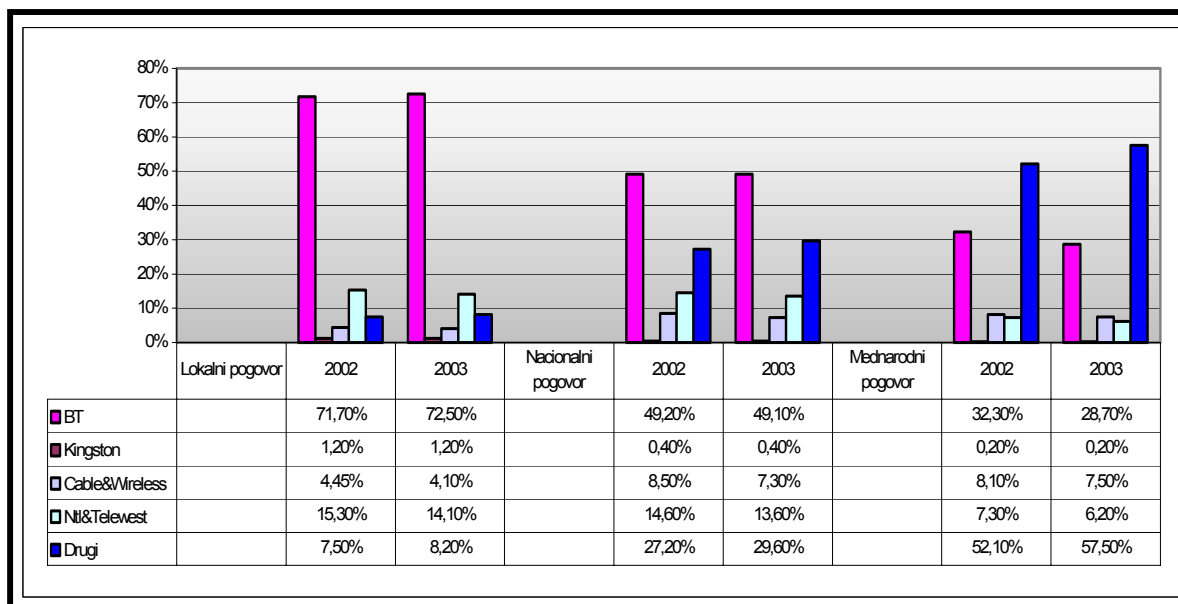
47 % klicev v najbolj oddaljeno evropsko državo. To pomeni, da se že več kot polovica mednarodnih klicev opravi preko konkurenčnih podjetij, ter da nacionalni telekomunikacijski operater BT izgublja znatni tržni delež.

SLIKA 14: Tržni delež nacionalnega operaterja po letih

Vir: 5th, 6th, 7th in 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package, 1999, 2000, 2001, 2002.

SLIKA 15: Velikost tržnih deležev po posameznih operaterjih fiksne govorne telefonije za lokalni, nacionalni in mednarodni pogovor v prvi četrtini leta 2002 in 2003

Vir: Market Information Fixed Update, 2002.

Na sliki 15 je prikazano, kolikšni so tržni deleži posameznih operaterjev na britanskem telekomunikacijskem trgu. Iz slike je razvidno, da kljub liberalizaciji še vedno prevladuje nacionalni telekomunikacijski operater BT, ki ima prevladujoč tržni delež za opravljanje storitev tako za lokalni kot tudi za nacionalni in mednarodni pogovor. Sledi mu Ntl & Telewest, ki opravi okoli 15 % lokalnih in nacionalnih klicev ter samo približno 7,5 % mednarodnih klicev. Preostale storitve fiksne govorne telefonije pa opravijo operaterji Kingston, Cable & Wireless ter drugi telekomunikacijski operaterji.

V Veliki Britaniji so telekomunikacije pod nadzorom OFTEL, ki je samostojna in učinkovita agencija. OFTEL je odgovoren za (Bošnjak, 2000, str.37):

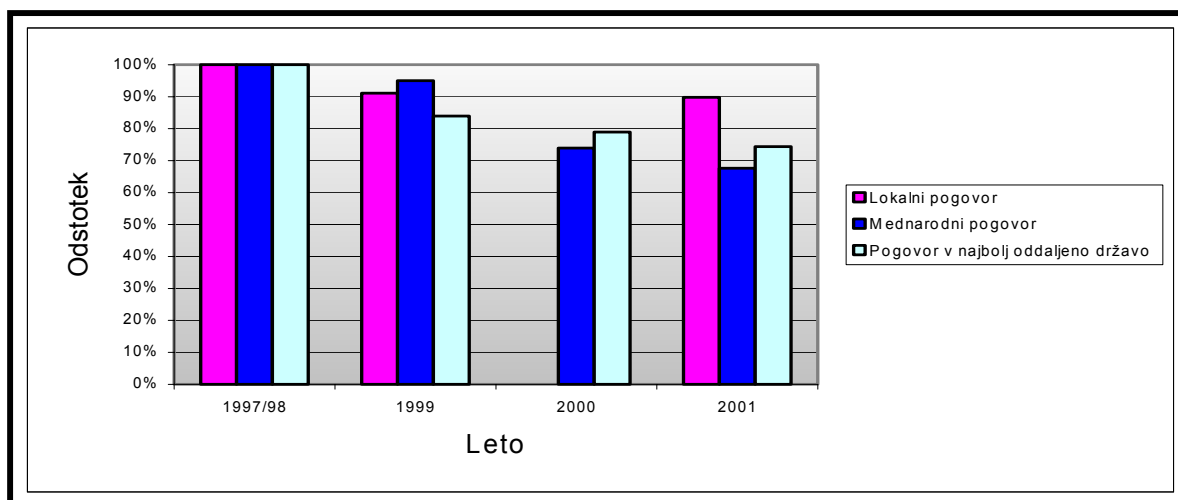
- obravnavo pritožb glede izdaje licenc,
- reguliranje in odobravanje tarif,
- kvaliteto storitev in obravnavanje pritožb strank,
- povezave med telekomunikacijskimi operaterji,
- nacionalni telefonski številčni sistem,
- spodbujanje konkurence.

Poleg regulativne agencije OFTEL imajo v Veliki Britaniji tudi dve agenciji za preprečevanje monopolnih dejanj: Komisija za konkurenco in Urad za pošteno trgovanje (Bošnjak, 2000, str. 38). To pomeni, da je oskrba s telekomunikacijsko infrastrukturo in z domačimi telekomunikacijskimi storitvami podvržena regulativni konkurenci.

3.1.2 Francija

Francoski nacionalni telekomunikacijski operater je France Telecom (v nadaljevanju FT), za katerega je značilna strategija mednarodnega širjenja, medtem ko so domači trgi zaščiteni pred konkurenco. Od leta 1990 pa je zanj značilna dvojna strategija z namenom, da bi okrepil svoj mednarodni položaj. Prelomnico telekomunikacijskega trga v Franciji predstavlja leto 1998, ko je bil celoten trg telekomunikacij liberaliziran v skladu s smernicami EU. Tako je po letu 1998 na francoski telekomunikacijski trg vstopilo kar nekaj novih podjetij, ki so začela konkurirati nacionalnemu operaterju na področju fiksne govorne telefonije. Za ponazoritev sem prikazala tržni delež nacionalnega operaterja po letih, in sicer od začetka liberalizacije do leta 2001.

SLIKA 16: Tržni delež nacionalnega operaterja po letih

Vir: 5th, 6th, 7th in 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package, 1999, 2000, 2001, 2002.

Iz slike 16 je razvidno, da so po letu 1998 v Franciji potekali procesi liberalizacije, saj je po tem letu na trg vstopilo kar nekaj novih podjetij, ki so začeli konkurirati FT na področju fiksne govorne telefonije. Kabelska omrežja pri zagotavljanju alternativnih omrežij, ki bi lahko predstavljala konkurenco omrežju nacionalnega operaterja, niso imela močne vloge. Obstajajo pa nekatera druga omrežja, ki so jih konkurenti uporabili, in sicer omrežje železnic in omrežje, napeljeno po komunalni infrastrukturi. Na sliki tako lahko vidimo, da se je leta 2001 opravilo približno 10 % lokalnih pogovorov, 32 % mednarodnih in približno 26 % pogovorov v najbolj oddaljeno evropsko državo preko konkurenčnih podjetij, oziroma preko podjetij, ki konkurirajo nacionalnemu, dominantnemu operaterju.

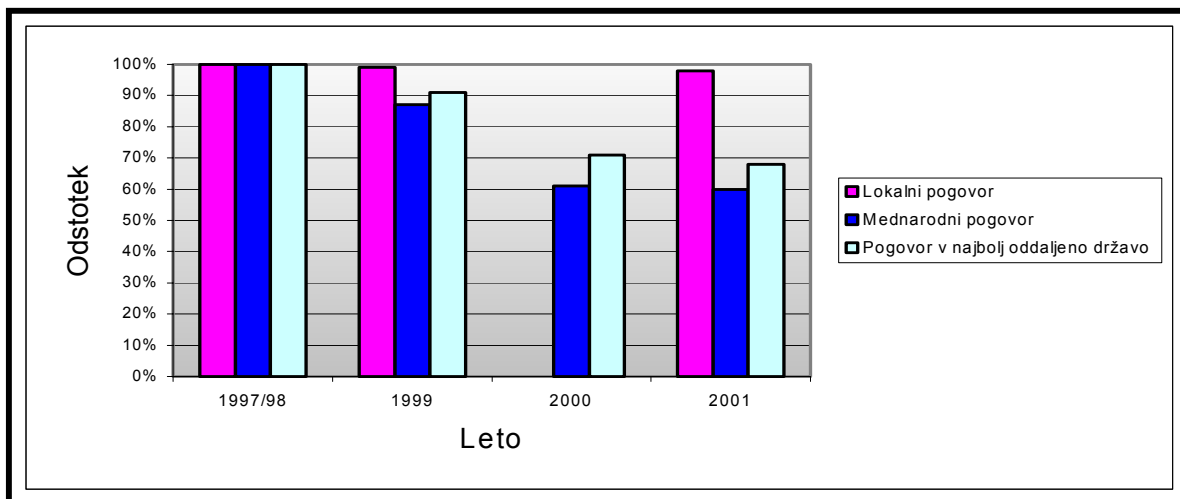
3.1.3 Nemčija

V obdobju od popolne liberalizacije telekomunikacij leta 1998 in tudi po tem je bil telekomunikacijski trg v Nemčiji eden izmed najbolj aktivnih v EU. Na področju fiksne govorne telefonije ima Deutsche Telekom (DT) še vedno prevladujočo vlogo na trgu, vendar se njegova moč z vstopom novih ponudnikov na trg fiksne govorne telefonije postopno zmanjšuje. Med pomembnejše ponudnike lahko štejemo podjetje Arcor, ki je v lasti Mannesmann in podjetje Viag Interkom. Oba skupaj dosejata nekaj več kot 30 % trga fiksne govorne telefonije.

Iz slike 17 je razvidno, da je tržni delež dominantnega operaterja telekomunikacijskih storitev v obdobju 1997–2001 padal, in sicer tako pri lokalnih, mednarodnih kot tudi pri pogovorih v najbolj oddaljeno evropsko državo. To dejstvo je posledica vse večje liberalizacije nemškega trga od leta 1998 dalje, ki je novim operaterjem odprla vrata za vstop na telekomunikacijski trg. Iz slike lahko razberemo, koliko odstotkov lokalnih,

mednarodnih in pogovorov v najbolj oddaljeno evropsko državo se opravi preko konkurenčnih podjetij.

SLIKA 17: Tržni delež dominantnega operaterja po letih v odstotkih

Vir: 5th, 6th, 7th in 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package, 1999, 2000, 2001, 2002.

3.1.4 Grčija

Zaradi političnega vpliva in neučinkovitega managementa ter splošnega ekonomskega položaja v Grčiji so bile zanjo v 80-ih letih značilne majhne letne investicije, zastarela tehnologija, dolga čakalna doba in nezanesljive storitve. Položaj se je spremenil v začetku 90-ih let zaradi zunanjega pritiska Evropske komisije, notranjega pritiska prebivalstva, novo izvoljene vlade in spremembe v OTE. Leta 1991 so bili predstavljeni štiri scenariji razvoja, in sicer:

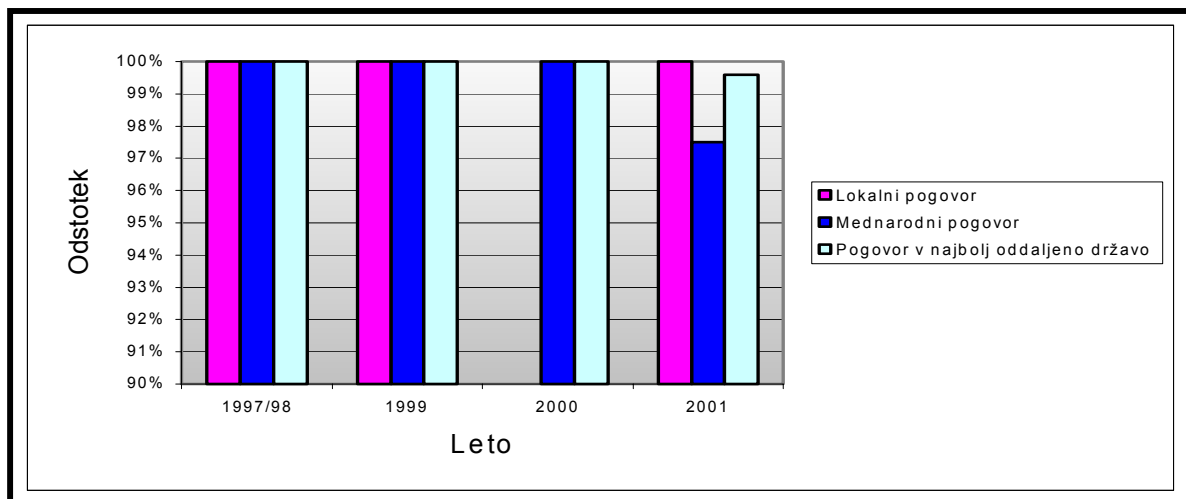
- spremembe v regulativnem in konkurenčnem ogrodju v skladu s politiko EU,
- oblikovanje regionalnih poslovnih enot,
- ustanovitev konkurenčnega mrežnega operaterja in delna privatizacija OTE,
- prodaja večjega deleža OTE tujemu strateškemu partnerju.

Zadnji scenarij je bil z vidika globalnega trga telekomunikacij najatraktivnejši (Žižmond, 1999, str. 35). Grškega telekomunikacijskega monopolista bi lahko po Žižmondu (1999) označili kot telekomunikacijskega operaterja, ki usmerja svoje aktivnosti v glavnem ali samo na svoj trg. Njegova ključna cilja sta bila razširitev in modernizacija nacionalnega omrežja in prestrukturiranje interne organizacije.

V zadnjih letih pa se OTE kot grški nacionalni telekomunikacijski operater poleg domačega trga usmerja tudi na Balkan in na Vzhodno Evropo, saj je že po letu 1999 postal 35 % lastnik romunskega Rom Telecoma.

V Grčiji obstaja poleg nacionalnega javnega omrežja kar nekaj alternativnih omrežij, ki bi se ob določenih tehničnih preureditvah lahko usposobila za prenos govorne telefonije. Največji lastnik teh omrežij je Greek Electricity Company (D. E. I.), takoj za njim je Natural Gas Network in Hellenic Railways Organisation (O. S. E.). Sledijo še podjetja HRO, DEPA, PEE, ki prav tako lahko uporabljajo svojo infrastrukturo za telekomunikacijske namene.

SLIKA 18: Tržni delež nacionalnega operaterja po letih

Vir: 5th, 6th, 7th in 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package, 1999, 2000, 2001, 2002.

Na podlagi slike 18 lahko ugotovimo, da ima grški telekomunikacijski operater še vedno velik tržni delež. To dejstvo pa je posledica počasne liberalizacije telekomunikacijskega trga, ki se je pričela šele leta 2001. Tako do leta 2001 konkurenca praktično ni obstajala in do takrat je imel OTE monopolni položaj. Po tem letu pa se je zaradi sprostitve telekomunikacijskega trga to spremenilo, saj je na trg vstopilo kar nekaj konkurentov, ki so začeli konkurirati obstoječemu nacionalnemu operaterju.

Na grškem telekomunikacijskem trgu opravlja regulatorno funkcijo Ministrstvo za promet in telekomunikacije ter EETT (National Committee for Telecommunications and Posts). Medtem ko je Ministrstvo odgovorno za uresničitev postavljenih ciljev, osnove telekomunikacijskih zakonov in regulativ ter odobravanje izdaje licenc, je EETT posvetovalno telo Ministrstva in je odgovorno za obravnavanje pritožb strank.

Na področju tarif naj bi po letu 2000 prišlo do vzpostavitve ravnotežja, saj naj bi razmerje za lokalne klice postopno naraščalo, medtem ko bi se razmerje za mednarodne klice in klice v najbolj oddaljeno državo znatno znižalo.

3.1.5 Slovenija

Slovenske telekomunikacije se povezujejo z evropskim in svetovnim telekomunikacijskim trgom, saj prevelik zaostanek za Evropo pomeni izključitev iz kroga držav s hitrim družbenim in ekonomskim razvojem. Zato velja, da morajo slovenske telekomunikacije slediti evropskemu razvoju s čim manjšim zamikom. Vključevanje na evropski trg telekomunikacij je možen le ob upoštevanju pravil delovanja skupnega trga, to pa pomeni odpravo monopola ter uveljavitev procesov liberalizacije, deregulacije in privatizacije (Žitnik, 2001, str. 9). Če hoče Slovenija v celoti izkoristiti svoje strateške danosti, mora čim prej posodobiti telekomunikacijsko omrežje vključno z naročniškimi zankami, povečati propustnost omrežij, razširiti kapilarnost omrežij na podeželju in zagotoviti pogoje za razvoj sodobnih multimedijskih storitev.

V duhu približevanja EU pa tudi na tem tržnem segmentu prihaja do sprememb. Tako je vlada RS ob koncu leta 1997 preoblikovala Telekom Slovenije v javno podjetje ter leta 1998 sprejela Statut in Akt o njegovem lastninskem preoblikovanju. Kljub temu delež RS v osnovnem kapitalu podjetja ostaja približno 63,9 %. Pomembna ločnica je bil 1. januar 2001, ko je Telekomu Slovenije potekla izključna pravica opravljanja storitev govorne telefonije in teleksa. Nadaljnji korak k popolni liberalizaciji trga telekomunikacij je bil 25. april 2001, ko je stopil v veljavo nov Zakon o telekomunikacijah. Namen tega zakona je zagotoviti konkurenco na trgu telekomunikacijskih storitev in omogočiti zanesljive telekomunikacijske storitve, katerih ponudba bo usklajena s pričakovanji in potrebami uporabnikov (Debeljak, 2002, str. 6).

Preostali cilji omenjenega Zakona so še:

- vsem po dostopni ceni zagotoviti univerzalne telekomunikacijske storitve vključno s potrebami po nujnih storitvah,
- zaščititi interese uporabnikov telekomunikacijskih storitev vključno z varstvom tajnosti in zaupnosti v telekomunikacijah,
- zagotoviti in pospeševati učinkovitost in konkurenco med operaterji,
- zagotoviti učinkovito rabo radiofrekvenčnega spektra in telekomunikacijskega oštevilčenja,
- izkoristiti nastajajoče tehnologije,
- varovati interese varnosti in obrambe države.

Novi Zakon za telekomunikacije, radiodifuzijo in pošto (ATRP)²⁹ temelji na smernicah EU in uvaja pomembno novost, in sicer Agencijo kot neodvisen organ, katerega naloge so zagotavljanje pogojev za primeren razvoj telekomunikacijskega trga, pospešitev medomrežnega povezovanja, zagotavljanje enakopravnega dostopa do telekomunikacijskih omrežij in storitev ter sprejemanje splošnih aktov s področja telekomunikacij. Iz navedenega sledi, da je ustanovitev Agencije zadnji korak v procesu formalne liberalizacije telekomunikacijskega trga v Sloveniji (Tomšič, 2002, str. 69).

Telekom Slovenije kot najstarejši in največji ponudnik telekomunikacijskih storitev pri nas je sestavljen iz operaterja fiksne telefonije – matičnega podjetja Telekom d.d. – ter dveh hčerinskih podjetij, ki sta v 100 % lasti podjetja Telekom d.d. Gre za podjetji Mobitel d.d. (operater mobilnih telekomunikacij) in SLOVENIJA ONLINE – SiOL internet, d.o.o. (ponudnik internetnih storitev). Precej drugačna slika kot v ostalih razvitih evropskih državah pa se nam prikazuje, če opazujemo trg fiksne telefonije z vidika konkurence. Če velja, da imajo v Evropi obstoječi operaterji na tem področju vsaj po dva konkurenta, za Slovenijo tega vsaj za področje notranjega prometa fiksne telefonije še ne moremo trditi (Kočevar, 2001, str. 4).

Iz navedenega sledi, da je Telekom Slovenije d.d. edini ponudnik storitev govorne telefonije v Sloveniji. Le-ta ponuja tudi brezplačne (080) in komercialne linije (090) ter audiotekst storitve. Kljub temu, da ima Telekom Slovenije popoln monopol nad lokalnim in medkrajevnim prometom, se je že pred leti srečeval s ponudniki tako imenovanega "call-back"³⁰ sistema, ki mu je odvzel del mednarodnega prometa. To so manjši, dobro podprti operaterji, praviloma iz ZDA, ki ponujajo mednarodne klice, ki so ponavadi relativno dragi, po notranji tarifi države, kjer imajo sedež, kar pomeni po nižji ceni. Ta način komunikacije bistveno zniža ceno mednarodnih telefonskih pogovorov. To naredijo tako, da obrnejo smer klica in se tako izognejo visokim cenam klicev v državi, v kateri je klicatelj³¹ (Pižmoht, 2001, str. 4). Poleg "call-back" sistema pa je tu še nova tehnologija za prenos govora s pomočjo interneta, imenovana VoIP³², ki je prav tako načela tržni delež nacionalnega operaterja v mednarodnem prometu. V obeh primerih poteka klic na podoben način in približno enako hitro kot navaden klic. Edina razlika je v tem, da je potrebno najprej poklicati avtomatsko centralo pri VoIP, ki posreduje klic v tujino preko interneta.

²⁹ Za poštno dejavnost je Agencija postala pristojna z Zakonom o poštnih storitvah (Uradni list RS, št. 001-22-36/02).

³⁰ »Call-back« oziroma povratni klic.

³¹ Uporabnik storitve, ki želi klicati npr. iz Španije v Švico, bi poklical ponudnika povratnega klica storitev v ZDA. Od tam bi ga centrala poklicala nazaj, pri čemer bi se klic obračunaval po ameriški tarifi za mednarodne klice, ki je bistveno nižja od španske, in omogočil, da odtipka številko naročnika v Švici, s katerim želi govoriti. Tako pogovor poteka preko ZDA in je zaradi nizkih ameriških tarif cenejši kot bi bil pogovor med Španijo in Švico.

³² VoIP (»voice over internet protocol«) omogoča prenos zvočnega signala (telefonski pogovor) in pošiljanje faks sporočil preko običajnega telefona oziroma faksa. Najprej se vzpostavi zveza s centralo ponudnika VoIP storitev. Centrala zvok oziroma podatke skrči, pretvori v IP pakete in jih preko interneta pošlje do omrežja naslovnika, ki ga kličemo.

Prednost VoIP je v nižji ceni mednarodnih klicev s tem pa v nižjih stroških, saj podatkovni paketi veliko boljše izkoriščajo komunikacijske poti kot klasična telefonija.

V Sloveniji so se torej tako kot v Grčiji začeli liberalizacijski procesi šele leta 2001, zaradi katerih naj bi se tržni delež glavnega slovenskega nacionalnega telekomunikacijskega operaterja zmanjšal na segmentu storitev fiksne telefonskega omrežja. Najhitreje naj bi se zmanjševal njegov delež v mednarodnem prometu, ki naj bi po nekaj letih znašal le še 60 %. Nekoliko počasneje bo padal njegov delež v medkrajevnem prometu, kjer bo njegov delež ostal še vedno visok (75 %). Pričakuje se, da se bo zelo povečal delež prihodkov od storitev, povezanih z internetom, ter delež prihodkov od medomrežnih povezav (Predlog nacionalnega programa razvoja telekomunikacij, 2000, str. 56).

Na osnovi povedanega lahko sklepamo, da sodi Slovenija po strategiji, kako postati konkurenčen na enotnem evropskem trgu telekomunikacij, v strategijo 3 oziroma v združen monopol, saj ima Telekom Slovenije d.d. monopolni položaj tako na področju fiksne in mobilne telefonije kot tudi na področju interneta.

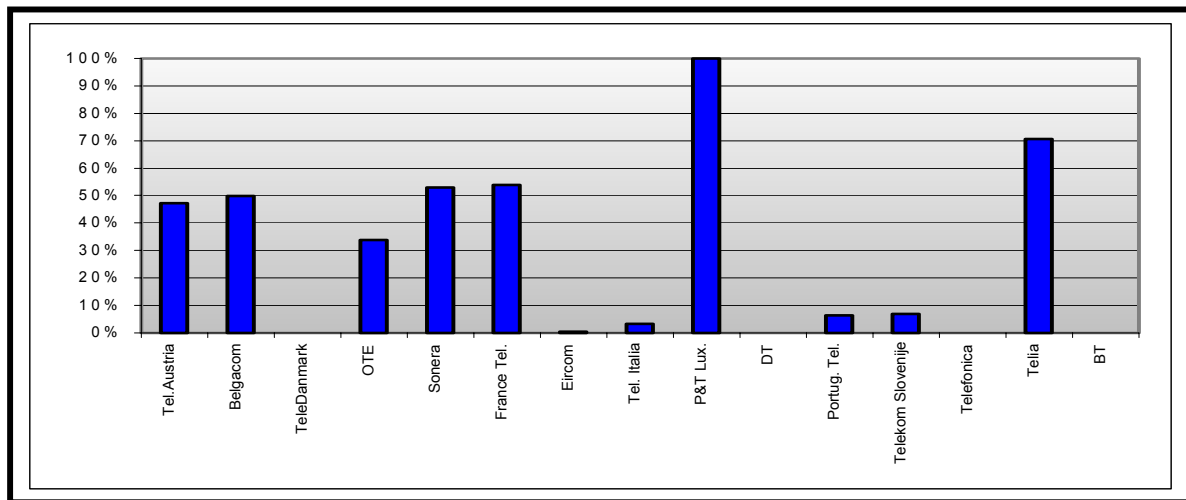
Ena izmed ključnih zahtev pri liberalizaciji telekomunikacij pa je zakonska zahteva, da postane obstoječe lokalno omrežje dostopno vsem ponudnikom, ki bi želeli vstopiti na trg. Ideja je za monopolista, ki vidi javno infrastrukturo kot svoja sredstva, težko sprejemljiva. Ker gre za javno infrastrukturo, pa mora biti ta dostopna vsem ponudnikom telekomunikacijskih storitev, da ima uporabnik možnost izbire med različnimi ponudniki (Rus, 2001, str. 13).

V skladu z novim zakonom o telekomunikacijah iz leta 2001 morajo tako vsi operaterji fiksne javnega telefonskega omrežja s pomembno tržno močjo od 1. januarja 2002 ponuditi razvezo krajevne zanke pri lokalnem dostopu (Andolšek, 2002, str. 75). K povečani tržni konkurenci torej poleg uveljavljene možnosti razveze krajevne zanke pri lokalnem dostopu prispeva tudi možnost izbire in predizbire operaterjev za medkrajevne in mednarodne klice ter možnost prenosljivosti števil, ki je dostopna od 1. julija 2002.

3.2 Delež javnega lastništva dominantnega operaterja

V tem delu bom prikazala delež državnega oziroma javnega lastništva dominantnega telekomunikacijskega operaterja.

SLIKA 19: Delež javnega lastništva nacionalnih operaterjev v letu 2002 po posameznih državah

Vir: 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package, 2002; [URL: <http://www.telekom.si>].

Posamezne države različno obravnavajo vprašanje večinskega deleža v telekomunikacijskem podjetju. Po razpoložljivih podatkih ima večina evropskih držav v teh podjetjih še vedno 51-odstotni ali večji delež. Te države so Belgija, Francija, Finska, Slovenija in Švedska. Prav tako je iz slike 19 razvidno, da so se Velika Britanija, Danska in Španija že popolnoma liberalizirale, kajti država nima več v lasti podjetij. To pomeni, da so se v omenjenih državah nacionalni telekomunikacijski operaterji že v celoti privatizirali. Največji delež ima država v Luksemburgu, kjer je država še vedno 100 % lastnik telekomunikacijskega podjetja P & T Luksemburg. Iz te slike je tudi razvidno, da Slovenija izstopa iz evropskega povprečja, saj se glede deleža javnega lastništva telekomunikacij uvršča takoj za Luksemburg.

V pogojih liberalizacije telekomunikacijskega trga tudi pri nas ni nobenega razloga, da bi Telekom Slovenije še naprej ostal v državni lasti, zato je predvidena njegova privatizacija v treh fazah. Prva faza naj bi bila izvedena v letih 1999 in 2000, in sicer tako, da bi država prodala svoj delež med 74 in 51 %, eventuelno pa bi bila izvedena dokapitalizacija, tako da bi država še vedno obdržala večinski delež. Prodaja naj bi bila izvedena v svežnju na podlagi razpisa z namenom pridobitve solastnika z izkušnjami v telekomunikacijah in strateškega partnerja, ki naj bi v podjetje prinesel tehnološko in tržno znanje. Druga faza

privatizacije pa naj bi na podlagi ocen potekala po letu 2003 (Predlog nacionalnega programa razvoja telekomunikacij, 2000).

4. SKLEP

Telekomunikacije postajajo iz dneva v dan pomembnejši dejavnik delovanja narodnega gospodarstva, katerega pomen in vlogo je težko oceniti in ustrezno izmeriti s podatki in neposrednimi učinki. Kljub temu pa nekateri podatki dokazujejo medsebojno pospeševanje razvoja telekomunikacij in gospodarstva.

Uspehi držav članic Evropske unije na področju liberalizacije telekomunikacijskega trga so veliki in dokazljivi, saj so cene telefonskih storitev znatno padle, sprostitvev trga pa je uporabnikom prinesla možnost izbire ter nove in kakovostne telekomunikacijske storitve. Kljub temu pa lahko iz primerjave cen med državami EU opazimo, da so še vedno visoke tarife telekomunikacijskih storitev, le-te pa zavirajo razvoj notranjega trga. Slednje pomeni, da je še vedno potrebna nadaljnja deregulacija in harmonizacija sektorja telekomunikacij, saj je glavni cilj EU vzpostavitev skupnega trga in odpravljanje ovir za pretok kapitala, ljudi, proizvodov, storitev in informacij. V skladu s tem potekajo velike spremembe na telekomunikacijskem segmentu, saj so le-te sestavni del enotnega svetovnega omrežja.

Za slovensko telekomunikacijsko panogo je pomembno leto 2001, ko je bil sprejet novi Zakon o telekomunikacijah, saj je v veljavo stopila liberalizacija, ki je prinesla veliko novosti in dogajanj, pojavili so se številni novi ponudniki, ki so se osredotočili na ponujanje boljših in obsežnejših vsebin in storitev z namenom pridobitve uporabnikov. Vendar pa analiza tržne strukture telekomunikacijske panoge v Sloveniji pokaže, da je področje fiksne telefonije še popolnoma monopolno področje, ki obvladuje večino trga ne glede na konkurenco drugih ponudnikov, saj sta poleg Telekoma Slovenije dobila dovoljenje za opravljanje storitev fiksne javne telefonije še Voljatel in Noviscom, in sicer Voljatel lani in Noviscom aprila 2003. Nobeden od njiju še ni začel ponujati teh storitev.

Tako lahko glede na stopnjo liberalizacije Slovenijo primerjamo z Grčijo, kjer je liberalizacija zelo počasna in je še v začetnih povojih. Tako do leta 2001 v Sloveniji in Grčiji ni obstajala konkurenca na telekomunikacijskem segmentu in do takrat sta imela oba nacionalna operaterja monopolni položaj. Po letu 2001 pa naj bi se tržni delež glavnega nacionalnega operaterja zmanjšal na segmentu storitev fiksne telefonskega omrežja.

Na tem mestu lahko povzamem besede Petra Graška, predsednika uprave Telekoma Slovenije, ki pravi, da logika liberalizacije ni samo razbitje monopola, temveč je njen cilj potrošniku nuditi cenejše in boljše storitve. Njegova teza je iz ekonomsko teoretičnega stališča napačna, saj je osnova liberalizacije vzpodbujanje konkurence na tržnem

segmentu. Oblikovanje konkurenčnega trga pa naj bi privedlo do znižanja cen in s tem do povečanja globalne konkurenčnosti. Nizke cene telekomunikacijskih storitev še ne pomenijo, da je trg telekomunikacij liberaliziran in konkurenčen, temveč je bistvo liberalizacije vstop konkurentov v panogo. Zaradi novih konkurentov na telekomunikacijskem trgu se bodo cene telekomunikacijskih storitev znižale.

Tako lahko v prihodnosti v Sloveniji pričakujemo konkurenčen boj na privlačnih trgih storitev fiksne govorne telefonije, ki bo imela pozitivne učinke tako za uporabnike kot za ponudnike. Koristi za uporabnike naj bi se kazale v nižjih cenah telekomunikacijskih storitev zlasti pri mednarodnih pogovorih, v povečanem izboru in kvaliteti storitev, v dodatnih naložbah, s tem pa tudi v povečanju zaposlovanja na telekomunikacijskem področju. Vse to pa bo imelo pozitiven vpliv telekomunikacij na splošno gospodarsko rast.

Cene so bistvene za razvoj produktov in storitev, panog in nacionalnega gospodarstva, saj nepravilna struktura cen lahko zavre gospodarski razvoj. V telekomunikacijah so cene še posebej pomembne zaradi lastnosti omrežja, saj se praktično vse storitve ponujajo preko skupnega lokalnega ali mednarodnega omrežja. Zato, da bi učinkovito služili svojim uporabnikom, bi morali sodelovati vsi operaterji, ne glede na to, da so med seboj konkurenti, saj samo učinkovit razvoj telekomunikacijskega omrežja zagotavlja velike ekonomije obsega, prihranke skupne uporabe itd.

Cene telekomunikacijskih storitev in njihova primerjava s cenami storitev v državah članicah EU kažejo, da nekatere cene v Sloveniji zelo zaostajajo za primerjanimi cenami. Sem spadajo predvsem cene telefonske naročnine ter cene lokalnega pogovora. Po drugi strani pa mednarodni pogovori iz Slovenije presegajo primerjane cene držav članic EU. Zato se kaže trend znižanja cen mednarodnih storitev in povišanja cen storitev v lokalnem prometu, ki naj bi kompenziral omenjeno znižanje.

Trg medomrežnega povezovanja je z vidika zagotavljanja konkurence zelo pomemben, vendar so v primeru Slovenije konkurentu ponujene višje ali enake cene, kot jih potem zaračunava svojim naročnikom, s tem pa konkurent ne more ničesar zaslužiti. Zato v Sloveniji na trgu medomrežnih povezav konkurenca ni zaživela. Na drugi strani pa je spet potrebno paziti, da cene medomrežnega povezovanja niso prenizke, kajti v tem primeru bi na trg vstopali neučinkoviti operaterji, hkrati pa bi obstoječi operater premalo investiral v omrežje zaradi pomanjkanja virov za investicije. Zato bi bilo treba v Sloveniji postaviti takšen nivo cen medomrežnega povezovanja, ki bi zagotavljal učinkovito količino vstopov na trg, v infrastrukturo in storitve.

Glede na primerjalno analizo ugotavljamo, da obstaja vrsta področij, kjer za Evropsko unijo zaostajamo oziroma se od nje celo oddaljujemo. Zato bi bilo z vidika nadaljnega razvoja bistvenega pomena, da se zagotovi izvajanje že sprejete zakonodaje ter se čim prej

izoblikuje jasna in konsistentna politika z natančno postavljenimi in definiranimi cilji, ki bodo omogočali spremljanje izvajanja politike. V končni fazi naj bi telekomunikacije postale sestavni del vsake družbe. Problem je v tem, da bomo brez aktivnega poseganja državne politike ta cilj dosegli mnogo počasneje oziroma bomo zaostali za državami, ki so se razvoja telekomunikacij lotile načrtno, z aktivno državno politiko.

Prav tako je potrebno poudariti, da ima Slovenija glede na geografsko lego odlične možnosti za trženje telekomunikacijskih storitev, zato naj bi v prihodnosti pospeševala razvoj sodobnih telekomunikacijskih storitev. To nadalje pomeni, da naj Slovenija v celoti izkoristi svoje strateške danosti in naj posodobi telekomunikacijsko omrežje, poveča njegovo propustnost ter zagotovi pogoje za razvoj sodobnih multimedijskih storitev.

Zaradi zgoraj navedenega lahko po vstopu v EU pričakujemo bistvene spremembe v telekomunikacijskem sektorju v Sloveniji. Že v obdobju prilagajanja slovenske zakonodaje evropski se bo trg telekomunikacijskih storitev postopoma liberaliziral in uvajale se bodo nove storitve. Prav tako se bo liberaliziral tudi trg telekomunikacijskih omrežij. Tako bo postopoma omogočena konkurenca z zmanjševanjem ovir za vstop na naš telekomunikacijski trg.

Tako lahko po vstopu v EU pričakujemo³³:

- razširjeno in posodobljeno javno telekomunikacijsko omrežje (to pomeni 100 % digitalizirano in z gostoto najmanj 44 telefonskih priključkov na 100 prebivalcev, ki bo v skladu s tehnološkim razvojem in standardi omogočalo kakovostno opravljanje storitev in uvedbo novih),
- tarifno politiko, temelječo na stroških,
- prost dostop do javnega telekomunikacijskega omrežja vsakomur pod enakimi in transparentnimi pogoji ter medomrežno povezovanje v večoperaterskem okolju,
- opravljanje univerzalnih storitev, ki bodo dostopne vsakomur na ozemlju Slovenije pod enakimi pogoji, prav tako bo tudi vzpostavljen mehanizem za njihovo financiranje,
- priznavanje CE znaka,
- vključitev v proces globalnega elektronskega trga itd.

V primeru izpolnitve navedenih pogojev se bo izboljšala tako konkurenčnost slovenskega gospodarstva kot tudi slovenskega telekomunikacijskega sektorja in omogočena bo njegova usklajenost z določili notranjega trga.

³³ Povzeto po spletnih straneh [URL: <http://www.telekom.si/>].

5. LITERATURA

1. Andolšek Irena: Analiza trga telekomunikacij z vidika regulacije cen. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 99 str.
2. Bošnjak Marko: Liberalizacija telekomunikacij v Sloveniji. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2000. 103 str.
3. Burger Špela: Telekomunikacijske storitve v Sloveniji in nekaterih državah EU. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1999. 52 str.
4. Cranston Richard: Liberalising Telecoms in Western Europe. London: Financial Times Media & Telecoms, 1997. 260 str.
5. Debeljak Veronika: Razvoj telekomunikacijskih storitev v Sloveniji. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 40 str.
6. Gaberščik Janko: Liberalizacija telekomunikacijskih storitev – za in proti. Telekomunikacije, Ljubljana, 1996. 1 str. 12–17.
7. Grden Eva: Procesi združevanj in prevzemov nekdanjih državnih monopolistov v telekomunikacijah. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 82 str.
8. Jagodič M., Medved A.: Slovenske telekomunikacije in vključevanje Slovenije v evropske in svetovne integracije. Teorija in praksa, 1998. 1 str. 95–108.
9. Kelley A. Daniel: Advanced Topics in Telecommunications Economics. Ljubljana: University of Ljubljana, Business- Higher Education Forum American Council on Education, 1996. 9. poglavje.
10. Kmet Rotija: Razvoj informacijske družbe v Evropi in Sloveniji, Ljubljana, 2001. 56 str.
11. Kočevar Gregor: Analiza zakona o telekomunikacijah v luči vstopa podjetij na trg telekomunikacij v Sloveniji. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2001. 47 str.
12. Komel Vida: Prilagajanje Slovenije EU na področju telekomunikacij. Diplomsko delo visoke poslovne šole. Ljubljana, 2002. 37 str.
13. Newbery M. David: Privatization, Restructuring and Regulation of Network Utilities. Cambridge, Massachusetts, London: The MIT Press, 2000. 466 str.
14. Pižmoht Hinko: Primerjava razvoja telekomunikacijskega sektorja v Evropi in ZDA. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2001. 41 str.
15. Predlog nacionalnega programa razvoja telekomunikacij. Ljubljana, 2000. str. 50.
16. Rus Andrej: Privatizacija telekomunikacij. Telekom zastarel, država zbegana. Sobotna priloga, Delo, Ljubljana, 12. maja 2001. str. 12–13.
17. Sočan L.: Telekomunikacije: Čas in ogledalo. Gospodarski Vestnik. Ljubljana, 1997. 44 str.
18. Suzana Rankov, Vesna Vukovič: Moji prvi barki je bilo ime Trma. Dnevnik. Ljubljana, 1. 3. 2003. str. 22–23.
19. Švagelj Janja: Nacionalni razvoj telekomunikacij v Sloveniji. Ljubljana, 2003. 11 str.

20. Tajnikar Maks: Mikroekonomija s poglavji iz teorije cen. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1993. 455 str.
21. Tomšič Tomaž: Razvoj tržne strukture telekomunikacijske panoge. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 88 str.
22. Wheatley J. Jeffery: World telecommunications Economics. London: The Institution of Electrical Engineers, 1999. 476 str.
23. Žitnik Darja: Problem kalkulacij v telekomunikacijah. Primer podjetja Telekom Slovenije d.d. Specialistično delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2001. 51 str.
24. Žižmond Egon et al.: Evropski trg telekomunikacijskih storitev. Maribor: Ekonomsko poslovna fakulteta, 1999. 195 str.

6. VIRI

1. 2nd Report on Monitoring of EU Candidate Countries. Brussels-Luxsemburg, 2002. 122 str.
2. 5th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package. Brussels, 1999. 46 str.
3. 6th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package. Brussels, 2000. 42 str.
4. 7th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package. Brussels, 2001. 47 str.
5. 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package. Brussels, 2002. 48 str.
6. Internet Explorer [URL: <http://emcis.gov.si/progress.report>], 14.02.2003.
7. Internet Explorer [URL: <http://europa.eu.int/comm/eurostat>], 15.02.2003.
8. Internet Explorer [URL: http://europa.eu.int/information_society], 15.02.2003.
9. Internet Explorer [URL: <http://www.itu.int/ITU-D/ict/publications>], 25.01.2003.
10. Internet Explorer [URL: <http://www.serviceview.bt.com>], 26.01.2003.
11. Internet Explorer [URL: http://www.telecom.si/ceniki/telefonske_storitve.html], 29.01. 2003.
12. Internetna gradiva Ministrstva za ekonomske odnose in razvoj, 2003.
13. Internetna gradiva Ministrstva za informacijsko družbo, 2003.
14. Internetna gradiva Telekom Slovenije, 2003.
15. Market Information Fixed Update, Oftel, 2002.
16. Predlog zakona o telekomunikacijah (Poročevalec DZ, št. 8).
17. Report on Telecoms Tariff Data, Taligen, 2000.
18. Sklep o ustanovitvi Agencije za telekomunikacije in radiodifuzijo RS (Uradni list RS, št. 25/02).
19. Statistični urad RS, 2002.
20. Tarifica, marec 2001.
21. Telecoms Tariffs Report, 2001.

22. Zakon o poštnih storitvah (Uradni list RS, št. 001-22-36/02).
23. Zakon o telekomunikacijah (Uradni list RS št. 30/01).
24. Zakon o telekomunikacijah (Uradni list RS, št. 35/97).
25. Zakon o telekomunikacijah (Uradni list RS, št. 02/02).
26. World Telecommunication Development Report, 2002.

PRILOGA

TABELA 1: Število fiksnih telefonskih priključkov na 100 prebivalcev po posameznih državah v letu 2001

Država	Število telefonskih priključkov na 100 prebivalcev leta 1998	Število telefonskih priključkov na 100 prebivalcev leta 2001
Avstrija	49,1	46,8
Belgija	50,0	49,3
Danska	66,0	72,3
Finska	55,1	54,8
Francija	57,1	57,4
Grčija	52,2	52,9
Irska	43,5	48,5
Italija	45,3	47,1
Luksemburg	69,2	78,3
Nemčija	56,9	63,5
Nizozemska	59,3	62,1
Portugalska	41,4	42,7
Slovenija	38,9	40,1
Španija	41,4	43,1
Švedska	67,4	73,9
Velika Britanija	55,7	58,8
Povprečje EU	53,9	56,8

VIR: World Telecommunication Development Report 2002 in Statistični letopis RS 2002.

TABELA 2: Priključnina za analogni telefonski priključek v določeni državi, izražena v evrih, leta 2001

Država	Priključnina
Avstrija	107,5
Belgija	53,8
Danska	100,5
Finska	80,9
Francija	38,0
Grčija	28,9
Italija	101,9
Irska	102,4
Luksemburg	61,1
Nizozemska	38,1
Nemčija	43,9
Portugalska	70,8
Slovenija ¹	81,3
Španija	125,9
Švedska	85,2
Velika Britanija	134,8
Povprečje EU	78,3

Opomba: 1) Cena je iz tolarja v evro preračunana po povprečnem tečaju BS meseca avgusta, leta 2001;
1 evro=218,6749 sit.

Vir: Tarifica, marec 2001.

TABELA 3: Mesečna naročnina z DDV v določeni državi za analogni telefonski priključek v evrih avgusta 2002 ¹

Država	Mesečna naročnina
Avstrija	18,48
Belgija	16,20
Danska	15,71
Finska	13,46
Francija	13,00
Grčija	11,78
Italija	14,88
Irska	19,60
Luksemburg	18,40
Nizozemska	17,20
Nemčija	13,33
Portugalska	14,10
Slovenija	10,30
Španija	13,54
Švedska	13,49
Povprečje EU	15,23

Opomba: 1) Podatek za Slovenijo se nanaša na junij 2002.

Vir: 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package, 2002; 2nd Report on Monitoring of EU Candidate Countries, 2002.

TABELA 4: Cena triminutnega lokalnega in mednarodnega pogovora v določenih državah v redni tarifi¹ v evrih avgusta 2002²

Država	Lokalni pogovor v evrocentih	Pogovor v najbližjo evropsko državo v evrih	Pogovor v najbolj oddaljeno evropsko državo	Mednarodni pogovor iz določene države v ZDA
Avstrija	23,0	0,92	1,29	1,29
Belgija	19,8	0,55	0,77	0,55
Danska	13,4	0,23	1,32	0,82
Grčija	9,2	0,89	0,89	0,89
Finska	16,7	0,55	1,69	1,45
Francija	15,8	0,70	0,75	0,70
Irska	15,2	0,46	1,45	0,57
Italija	11,9	0,67	0,67	0,67
Luksemburg	9,3	0,43	0,73	0,43
Nemčija	12,0	0,37	0,74	0,37
Portugalska	14,3	0,79	0,88	0,88
Slovenija	8,3	0,57	0,83	0,57
Španija	8,9	0,66	0,66	0,66
Švedska	12,3	0,32	1,15	0,33
Velika Britanija	19,3	1,39	1,74	1,10
Povprečje EU	14,4	0,64	1,10	0,76

Opomba: 1) Vse cene veljajo za čas največje prometne obremenitve skozi celoten teden.

2) Podatki za Slovenijo se nanašajo na junij 2002.

Vir: 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package, 2002; 2nd Report on Monitoring of EU Candidate Countries, 2002.

TABELA 5: Cena medomrežnega povezovanja držav EU in Slovenije v evrocentih na minuto leta 2002

Država	Lokalne centrale	Enkratni tranzit	Dvojni tranzit
Avstrija	0,91	1,39	2,26
Belgija	0,84	1,20	1,42
Danska	0,44	0,82	1,22
Finska (1) ¹	0,96	1,18	2,64
Finska (2)	1,43	1,43	3,04
Francija	0,54	1,07	1,41
Grčija	0,71	1,16	1,91
Irska	0,64	0,98	1,33
Italija	0,65	1,05	1,65
Luksemburg	1,16	1,16	1,50
Nemčija	0,65	1,07	1,86
Nizozemska	0,74	0,98	1,28
Portugalska	0,82	1,20	1,78
Slovenija	1,99	2,43	2,87
Španija	0,76	1,16	2,22
Švedska	0,66	0,89	1,01
Velika Britanija	0,49	0,72	1,37
Povprečje EU	0,77	1,09	1,74

Opomba: 1) Finska je edina država, kjer operaterji zaračunajo različne tarife za medomrežne povezave za končne klice v fiksno omrežje. V tabeli je pod Finska (1) mišljen operater Sonera, pod Finska (2) pa operater Elisa.

Vir: 8th Report from the Commission on the Implementation of Telecommunications Regulatory Package, 2002; 2nd Report on Monitoring of EU Candidate Countries, 2002.

TABELA 6: Cena mesečne zakupnine za 2Mbit/s in 34 Mbit/s za razdaljo nad 5 km v evrih leta 2002

Država	Zakupnina 2 Mbit/s nad 5 km	Zakupnina 34 Mbit/s nad 5 km
Avstrija	475	1.875
Belgija	732	2.350
Danska	152	2.357
Finska	258	606
Francija	550	2.671
Grčija	546	2.600
Italija	397	2.600
Irska	997	4.337
Luksemburg	554	1.536
Nizozemska	372	2.200
Nemčija	509	2.325
Portugalska	373	2.332
Slovenija ¹	1.193	6.562
Španija	754	3.275
Švedska	294	1.731
Velika Britanija	398	2.326
Priporočena cena	350	2.671

Opomba: 1) Podatki za Slovenijo so iz avgusta 2001. Cena je preračunana iz tolarja v evro po povprečnem tečaju BS meseca avgusta, leta 2001; 1 evro = 218,6749 sit.

Vir: 8th Report from the Commission on the Implementation of Telecommunications Regulatory Package, 2002; 2nd Report on Monitoring of EU Candidate Countries, 2002.

TABELA 7: Ocenjeno število alternativnih operaterjev, ki uporabljajo izbiro operaterja za zagotavljanje fiksne telefonije, leta 2002

Država	Lokalni pogovor	Mednarodni pogovor
Avstrija	22	22
Belgija	14	14
Danska	20	20
Finska	/	15
Francija	20	29
Grčija	4	6
Irska	4	8
Italija	60	60
Luksemburg	4	4
Nizozemska	25	45
Nemčija	1	29
Španija	29	29
Švedska	32	32
Velika Britanija	99	99
Povprečje EU	24	29

Vir: 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package, 2002.

TABELA 8: Ocenjeno število alternativnih operaterjev, ki uporabljajo predizbiro operaterja za zagotavljanje fiksne telefonije, leta 2002

Država	Lokalni pogovor	Mednarodni pogovor
Avstrija	19	19
Belgija	11	11
Danska	19	19
Finska	/	3
Francija	20	29
Irska	8	9
Italija	50	50
Luksemburg	4	4
Nizozemska	20	20
Nemčija	0	35
Španija	25	25
Švedska	32	32
Velika Britanija	16	16
Povprečje EU	17	21

Vir: 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package, 2002.

TABELA 9: Odstotek geografskih števil, dodeljenih dominantnim operaterjem in novim operaterjem, leta 2002

Država	Obstoječi operaterji	Novi operaterji
Avstrija	84 %	16 %
Belgija	80 %	20 %
Danska	95 %	5 %
Francija	87 %	13 %
Grčija	94 %	6 %
Irska	79 %	21 %
Italija	73 %	27 %
Luksemburg	94 %	6 %
Nizozemska	82 %	18 %
Nemčija	81 %	19 %
Portugalska	84 %	16 %
Španija	73 %	27 %
Švedska	46 %	54 %
Velika Britanija	73 %	27 %
Povprečje EU	80 %	25 %

Vir: 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package, 2002.

TABELA 10: Odstotek negeografskih števil, dodeljenih dominantnim operaterjem in novim operaterjem, leta 2002

Država	Obstoječi operaterji	Novi operaterji
Avstrija	34 %	66 %
Belgija	44 %	56 %
Danska	94 %	6 %
Francija	28 %	72 %
Grčija	91 %	9 %
Irska	91 %	9 %
Italija	61 %	39 %
Luksemburg	62 %	38 %
Nizozemska	57 %	43 %
Nemčija	42 %	58 %
Portugalska	84 %	16 %
Španija	70 %	30 %
Švedska	33 %	67 %
Velika Britanija	33 %	67 %
Povprečje EU	58,9 %	41,1 %

Vir: 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package, 2002.

TABELA 11: Skupno število prenesenih števil

Država	Skupno število prenesenih števil	% prenesenih števil/celotnih naročniških linij
Avstrija	6.707	0,17 %
Belgija	413.696	9,85 %
Danska	364.000	12,70 %
Finska	1.500	0,47 %
Francija	50.000	0,15 %
Irska	12.180	0,76 %
Italija	71.000	0,27 %
Luksemburg	46	0,01 %
Nizozemska	363.299	3,89 %
Portugalska	23.578	0,56 %
Španija	327.250	1,60 %
Švedska	5.677	0,10 %

Vir: 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package, 2002.

TABELA 12: Tržni delež nacionalnega operaterja po letih v Veliki Britaniji

	1997/98	1999	2000	2001
Lokalni pogovor	88 %	73 %	/	65,70 %
Mednarodni pogovor	56 %	51 %	48 %	45,50 %
Pogovor v najbolj oddaljeno državo	77 %	65 %	59 %	53,30 %

Vir: 5th, 6th, 7th in 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package, 1999, 2000, 2001, 2002.

TABELA 13: Tržni delež nacionalnega operaterja po letih v Franciji

	1997/98	1999	2000	2001
Lokalni pogovor	100 %	91 %	/	89,80 %
Mednarodni pogovor	100 %	95 %	74 %	67,60 %
Pogovor v najbolj oddaljeno državo	100 %	84 %	79 %	74,30 %

Vir: 5th, 6th, 7th in 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package, 1999, 2000, 2001, 2002.

TABELA 14: Tržni delež nacionalnega operaterja po letih v Nemčiji

	1997/98	1999	2000	2001
Lokalni pogovor	100 %	98 %	/	98 %
Mednarodni pogovor	100 %	87 %	61 %	60 %
Pogovor v najbolj oddaljeno državo	100 %	91 %	71 %	68 %

Vir: 5th, 6th, 7th in 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package, 1999, 2000, 2001, 2002.

TABELA 15: Tržni delež nacionalnega operaterja po letih v Grčiji

	1997/98	1999	2000	2001
Lokalni pogovor	100 %	100 %	/	100 %
Mednarodni pogovor	100 %	100 %	100 %	97,50 %
Pogovor v najbolj oddaljeno državo	100 %	100 %	100 %	99,60 %

Vir: 5th, 6th, 7th in 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package, 1999, 2000, 2001, 2002.

TABELA 16: Delež javnega lastništva dominantnega nacionalnega telekomunikacijskega operaterja po posameznih državah v letu 2002

Država	Operater	Lastniški delež
Avstrija	Telecom Austria	47,2 %
Belgija	Belgacom	50 % +1 delnica
Danska	TeleDanmark	0 %
Grčija	OTE	33,8 %
Finska	Sonera	53,1 %
Francija	FranceTelecom	54 %
Irska	Eircom	0,4 %
Italija	Telecom Italia	3,5 %
Luksemburg	P&T Lux.	100 %
Nemčija	DT	0 %
Portugalska	Portugalski Telecom	6,5 %
Slovenija	Telekom Slovenije	63,9 %
Španija	Telefonica	1 delnica
Švedska	Telia	70,6 %
Velika Britanija	BT	0 %

Vir: 8th Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package, 2002; [URL: <http://www.telekom.si>].